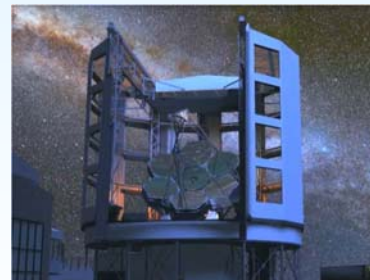
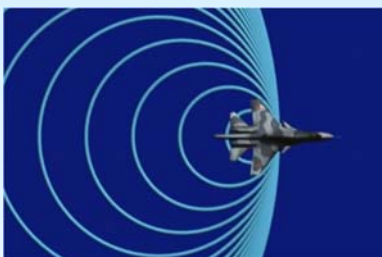

Vågrörelselära och optik

Kapitel 34 - Optik

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

1

Geometrisk optik Speglar

Del 1. Platta speglar

<https://www.youtube.com/watch?v=uQE659ICjqQ>

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

2

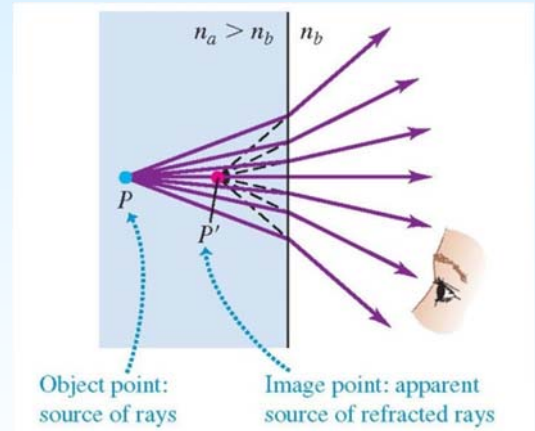
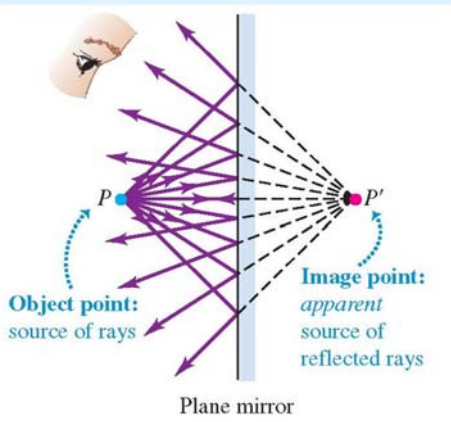

Geometrisk optik

Speglar

Virtuella bilder: utgående strålar divergerar

Reella Bilder: utgående strålar konvergerar till en bild som kan visas på en skärm

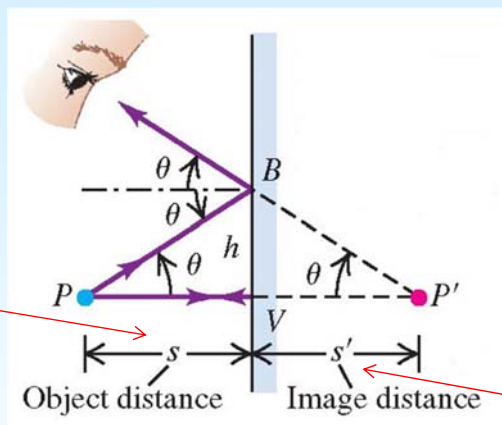
Geometrisk optik

Speglar

• Punkt objekt

positiv

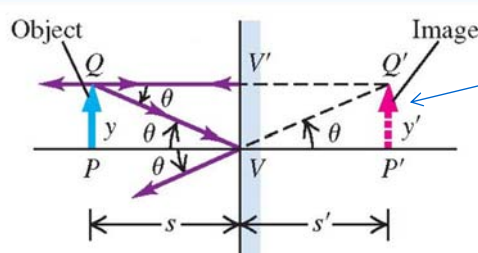
Tecken regler:

Objekt avstånd (s) - positiv om samma sida som inkommande ljus.

Bild avstånd (s') - positiv om samma sida som utgående ljus.

negativ

Utsträckt objekt

Virtuell bild

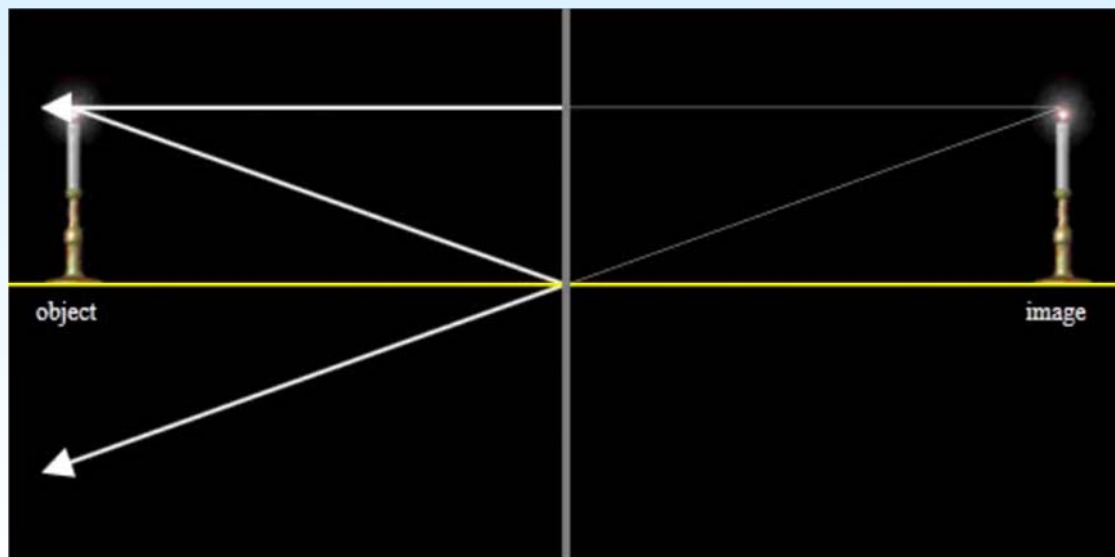
$$m = \frac{y'}{y} \quad (\text{lateral magnification})$$

Geometrisk optik Speglar

Platt spegel

<http://www.opensourcephysics.org/osp/EJSS/3650/21.htm>

Geometrisk optik Speglar

Del 2. Konkava speglar

Geometrisk optik

Speglar

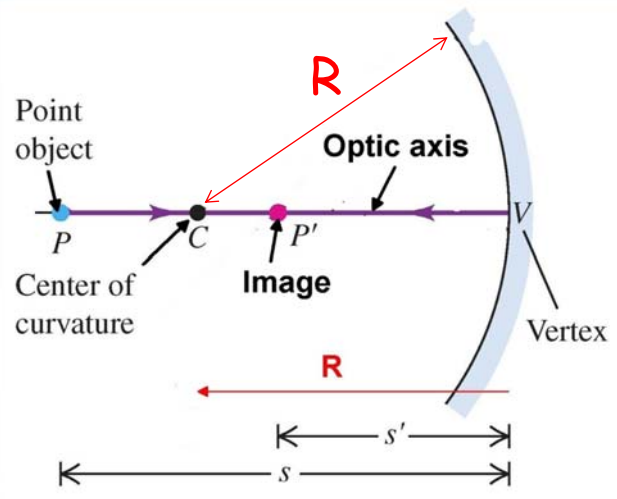
Sfärisk spegel

Ett punktobjekt på en optisk axel kommer att ha bilden på den optiska axeln.

s = avstånd spegel - objekt

s' = avstånd spegel - bild

R = spegelns krökningsradie

Tecken regel:

Krökningsradie (R) - positiv om centrum ligger på samma sida som utgående ljus.

Geometrisk optik

Speglar

Givet

En konkav spegel med krökningsradien R som har ett objekt på avståndet s

Mål

Härled en formel så att man kan räkna ut var bilden hamnar dvs s'

Hur

Reflektionslagen + Trigonometri

Geometrisk optik Speglar

Steg 1

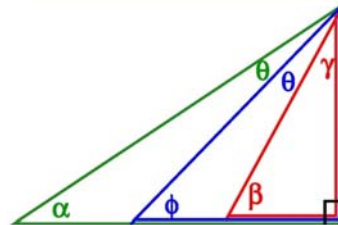
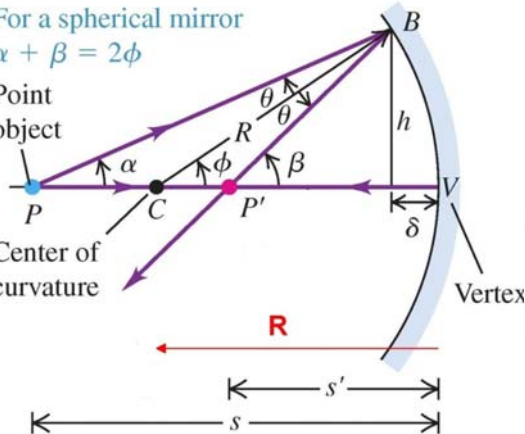
Trigonometri

Summan av vinklarna i en triangel är 180 grader
 ➔ förhållande mellan α , β och ϕ

For a spherical mirror
 $\alpha + \beta = 2\phi$

Point object

Center of curvature

$$\beta + \gamma + 90^\circ = 180^\circ$$

$$\gamma = 90^\circ - \beta$$

$$\phi + \gamma + \theta + 90^\circ = 180^\circ$$

$$\phi + 90^\circ - \beta + \theta + 90^\circ = 180^\circ$$

$$\theta = \beta - \phi$$

$$\alpha + \gamma + 2\theta + 90^\circ = 180^\circ$$

$$\alpha + 90^\circ - \beta + 2(\beta - \phi) + 90^\circ = 180^\circ$$

$$\alpha + \beta - 2\phi = 0$$

$$\alpha + \beta = 2\phi$$

Geometrisk optik Speglar

Steg 2

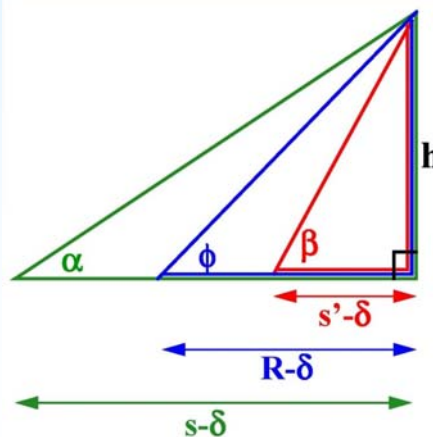
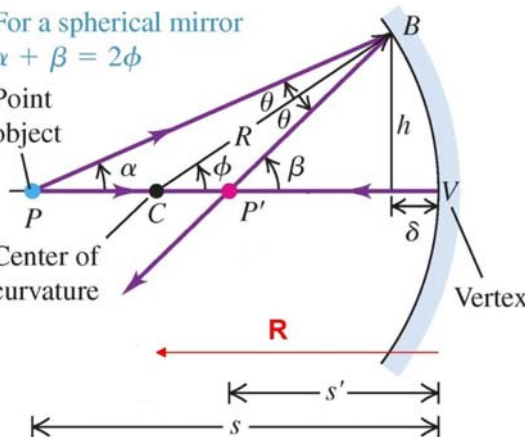
Trigonometri

Använd tangens på trianglarna
 ➔ förhållande mellan α , β , ϕ och S , R , S'

For a spherical mirror
 $\alpha + \beta = 2\phi$

Point object

Center of curvature

$$\tan(\alpha) = \frac{h}{s-\delta}$$

$$\tan(\phi) = \frac{h}{R-\delta}$$

$$\tan(\beta) = \frac{h}{s'-\delta}$$

Geometrisk optik Speglar

Steg 3 Approximera och kombinera steg 1 och 2

$$\tan \alpha = \frac{h}{s - \delta} \quad \tan \beta = \frac{h}{s' - \delta} \quad \tan \phi = \frac{h}{R - \delta}$$

For a spherical mirror
 $\alpha + \beta = 2\phi$

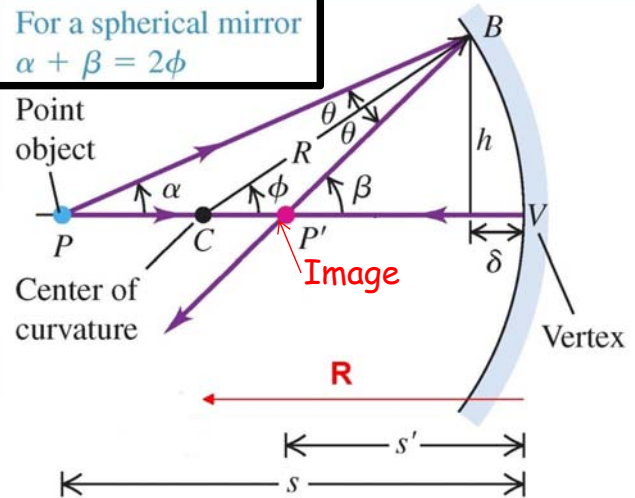
Om vinklarna och δ är små så gäller

$$\alpha = \frac{h}{s} \quad \beta = \frac{h}{s'} \quad \phi = \frac{h}{R}$$

$$\alpha + \beta = 2\phi$$

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{2}{R}$$

(object-image relationship, spherical mirror)

Geometrisk optik Speglar

Hur bra är approximationen för små vinklar ?

$$\sin(\theta) = \theta$$

$$\tan(\theta) = \theta$$

$$\sin(1^\circ) = \sin(0.0175 \text{ rad}) = 0.0175$$

$$\tan(1^\circ) = \tan(0.0175 \text{ rad}) = 0.0175$$

$$\sin(5^\circ) = \sin(0.0873 \text{ rad}) = 0.0872$$

$$\tan(5^\circ) = \tan(0.0873 \text{ rad}) = 0.0875$$

$$\sin(10^\circ) = \sin(0.175 \text{ rad}) = 0.174$$

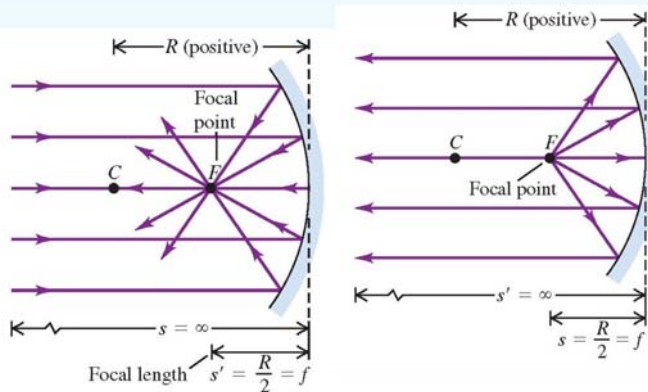
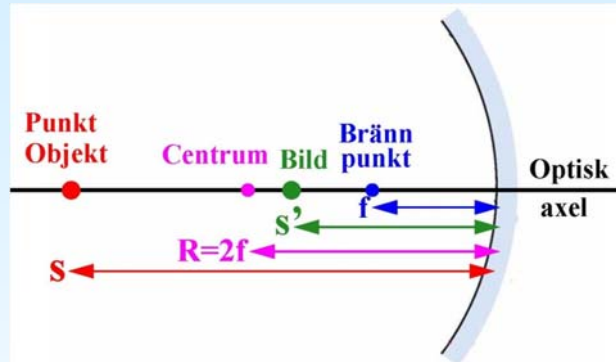
$$\tan(10^\circ) = \tan(0.175 \text{ rad}) = 0.176$$

$$\sin(20^\circ) = \sin(0.349 \text{ rad}) = 0.342$$

$$\tan(20^\circ) = \tan(0.349 \text{ rad}) = 0.364$$

Geometrisk optik Spegel

$$f = \frac{R}{2} \quad \text{Brännpunkts avstånd}$$

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{2}{R} \quad \rightarrow \quad \frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

Geometrisk optik Spegel

Givet

En sfärisk spegel med krökningsradien **R** som har ett objekt på avståndet **S** och en bild på avståndet **S'**

Mål

Härled en formel så att man kan räkna ut förstoringen **m**

Hur

Brytningslagen + Trigonometri

Geometrisk optik

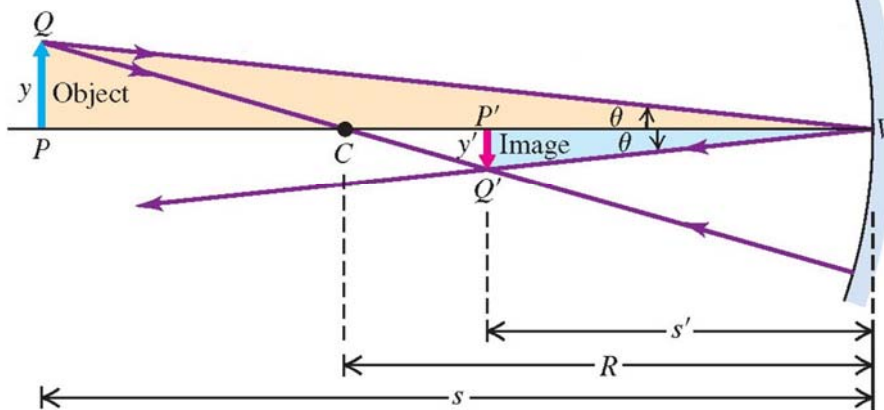
Speglar

Sfäriska speglar - Förstoring

Definition av förstoring

$$m = \frac{y'}{y}$$

$$\tan(\theta) = y/s$$

$$\tan(\theta) = -y'/s'$$

$$\frac{y}{s} = -\frac{y'}{s'}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Bildens riktning inverterad

Geometrisk optik

Speglar

Sammanfattning sfäriska speglar

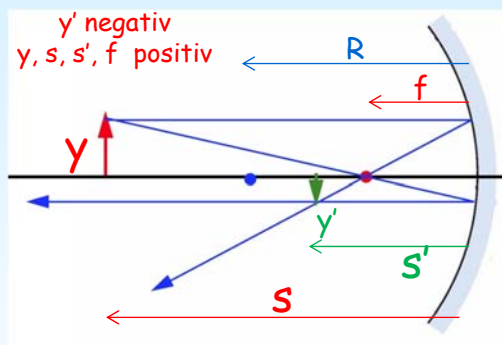
Tecken regler:

Positivt objekt avstånd (s) =
om objekt och inkommande ljus på samma sida.

Positivt bild avstånd (s') =
om bild och utgående ljus på samma sida.

Positiv krökningradie (R) =
om center på samma sida som utgående ljus.

Positiv förstoring (m) =
om samma riktningen av objekt och bild.

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$f = \frac{R}{2}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

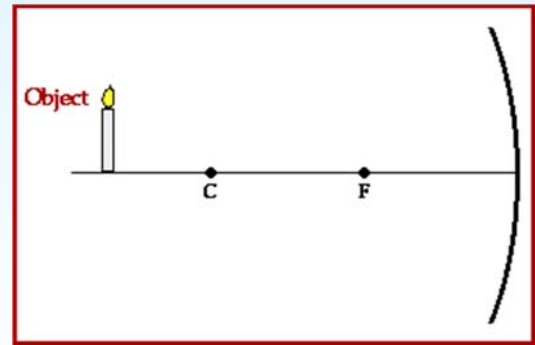
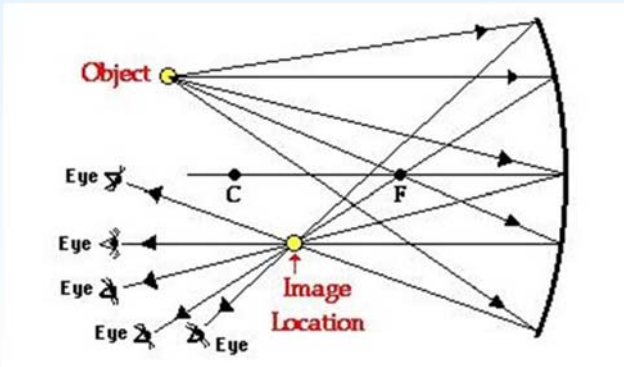
Geometrisk optik

Speglar

Ett oändligt antal strålar kan dras från ett objekt till sin bild.

Men endast två strålar behövs för att bestämma läget för bilden.

Geometrisk optik

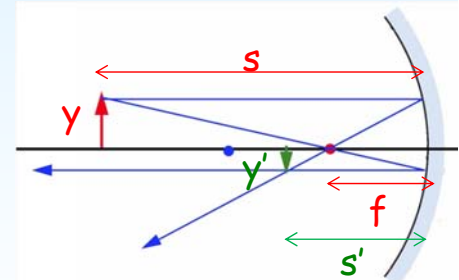
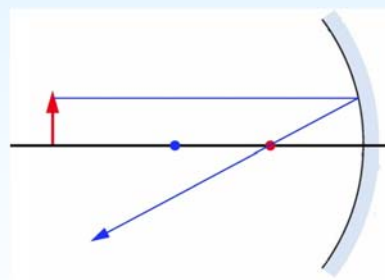
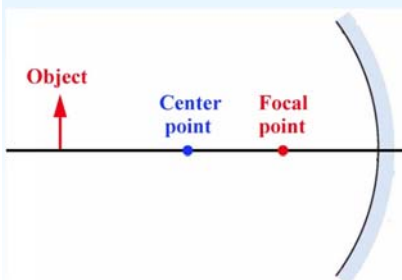
Speglar

Hur man hittar bilden i en konkav spegel

Botten av objektet är på den optiska axeln och så botten av bilden kommer också att vara på den optiska axeln.

Den övre delen av bilden kan hittas med vilka två strålar som helst. Använd till exempel två strålar som går genom brännpunkten.

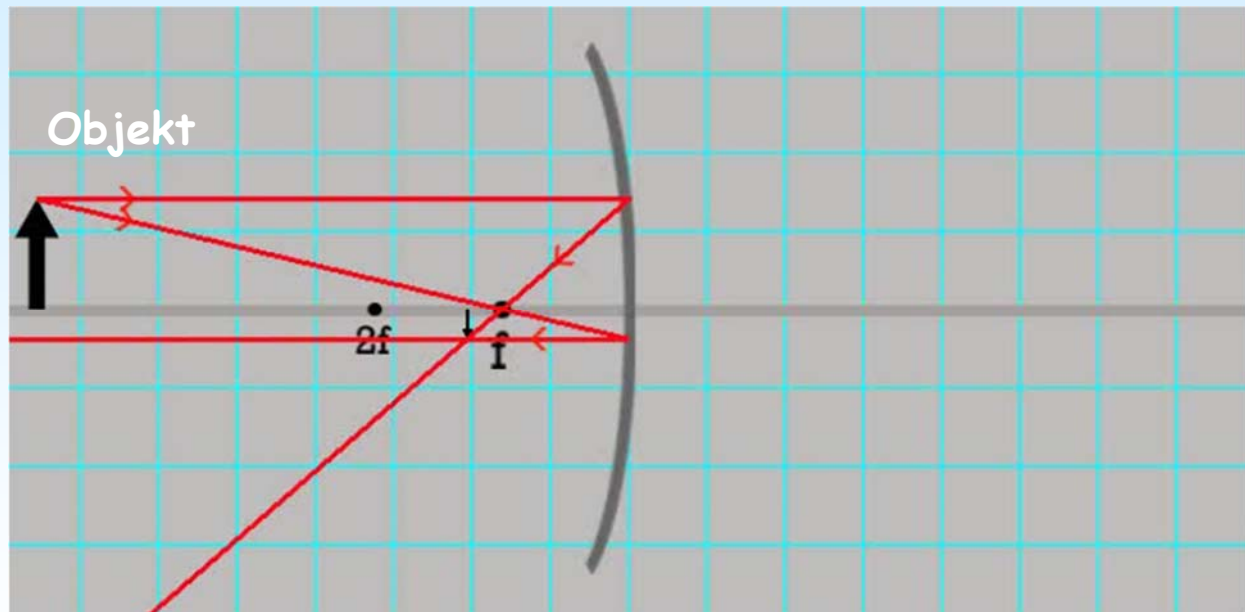
$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$f = \frac{R}{2}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

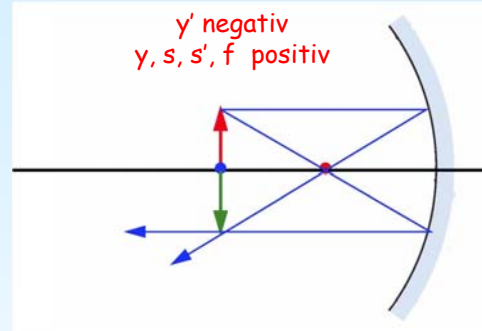
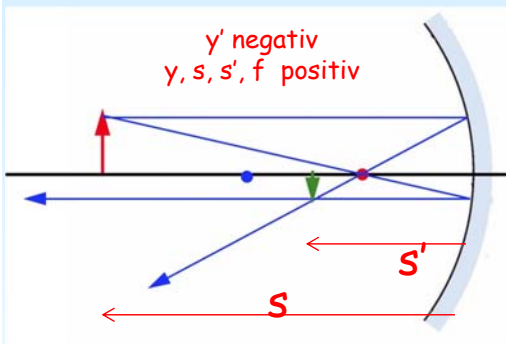
Geometrisk optik Speglar

<http://simbucket.com/lensesandmirrors/>

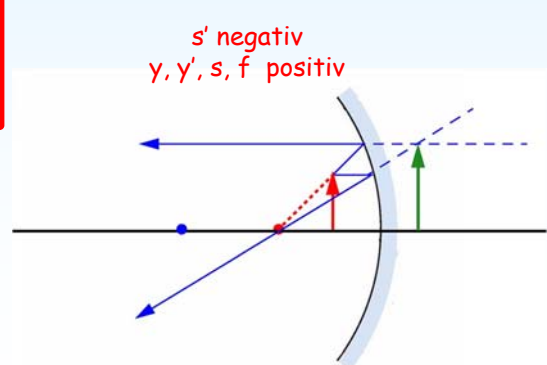
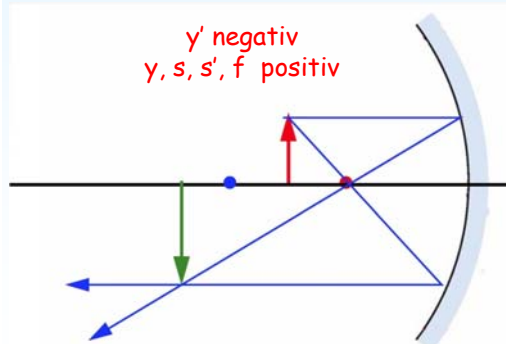

Geometrisk optik Speglar

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Geometrisk optik Problem

Del 3. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

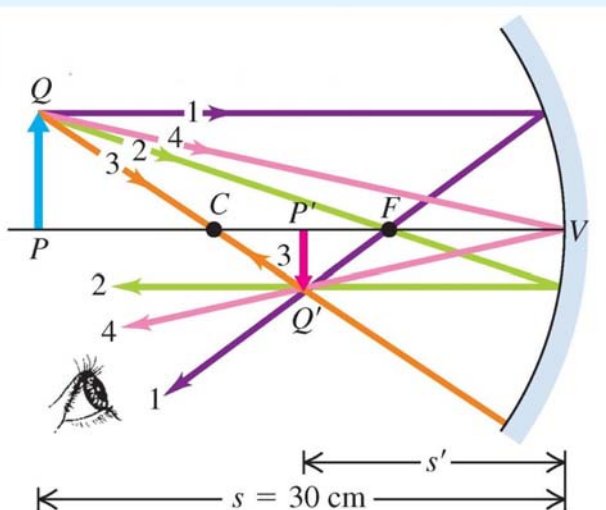

Geometrisk optik Problem

En konkav spegel har $R = 20$ cm.
Ett föremål placeras 30 cm framför spegeln.

Var hamnar bilden och vad blir förstoringen?

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Alltid positiv för en konkav spegel

$f = R/2 = 10$ cm och $s = 30$ cm

$$\frac{1}{30 \text{ cm}} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{10 \text{ cm}} \quad s' = 15 \text{ cm}$$

$$m = -\frac{15 \text{ cm}}{30 \text{ cm}} = -\frac{1}{2}$$

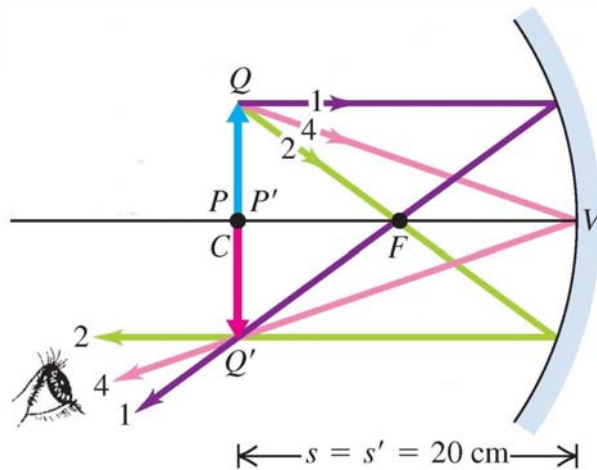

Geometrisk optik Problem

En konkav spegel har $R = 20$ cm.
Ett föremål placeras 20 cm framför spegeln.

Var hamnar bilden och vad blir förstoringen ?

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Alltid positiv för en konkav spegel

$f = R/2 = 10$ cm och $s = 20$ cm

$$\frac{1}{20 \text{ cm}} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{10 \text{ cm}} \quad s' = 20 \text{ cm}$$

$$m = -\frac{20 \text{ cm}}{20 \text{ cm}} = -1$$

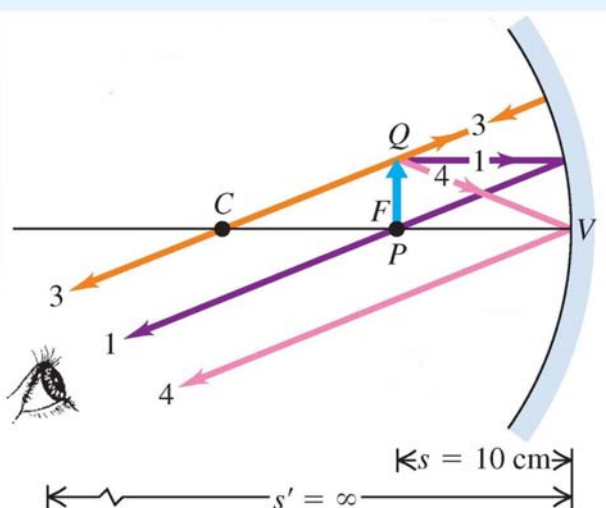

Geometrisk optik Problem

En konkav spegel har $R = 20$ cm.
Ett föremål placeras 10 cm framför spegeln.

Var hamnar bilden och vad blir förstoringen ?

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Alltid positiv för en konkav spegel

$f = R/2 = 10$ cm och $s = 10$ cm

$$\frac{1}{10 \text{ cm}} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{10 \text{ cm}} \quad s' = \infty \text{ (or } -\infty)$$

$$m = -\frac{\infty \text{ cm}}{10 \text{ cm}} = -\infty \text{ (or } +\infty)$$

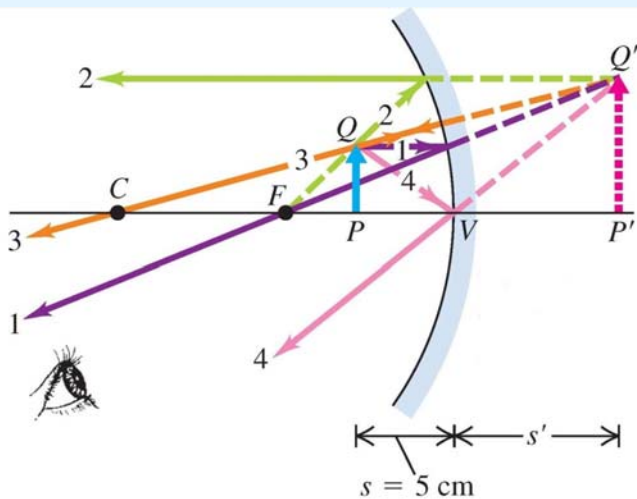

Geometrisk optik Problem

En konkav spegel har $R = 20$ cm.
Ett föremål placeras 5 cm framför spegeln.

Var hamnar bilden och vad blir förstoringen ?

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Alltid positiv för en konkav spegel

$$f = R/2 = 10 \text{ cm} \text{ och } s = 5 \text{ cm}$$

$$\frac{1}{5 \text{ cm}} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{10 \text{ cm}} \quad s' = -10 \text{ cm}$$

$$m = -\frac{-10 \text{ cm}}{5 \text{ cm}} = +2$$

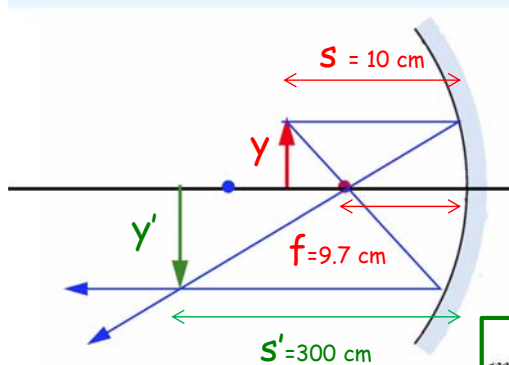

Geometrisk optik Problem

Ett 5 mm stort föremål placeras 10.0 cm framför en konkav spegel och ger en bild på en vägg 3.00 meter bort.

Vad är spegelns radie och brytpunktsavstånd ?
Vad är förstoringen och storleken av bilden ?

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{2}{R}$$

$$\frac{1}{10.0 \text{ cm}} + \frac{1}{300 \text{ cm}} = \frac{2}{R}$$

$$R = 2 \left(\frac{1}{10.0 \text{ cm}} + \frac{1}{300 \text{ cm}} \right)^{-1} = 19.4 \text{ cm}$$

$$f = \frac{R}{2}$$

$$f = R/2 = 9.7 \text{ cm}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

$$m = -\frac{s'}{s} = -\frac{300 \text{ cm}}{10.0 \text{ cm}} = -30.0$$

Höjden av bilden är $30 \times 5 \text{ mm} = 150 \text{ mm}$

Del 4. Konvexa speglar

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

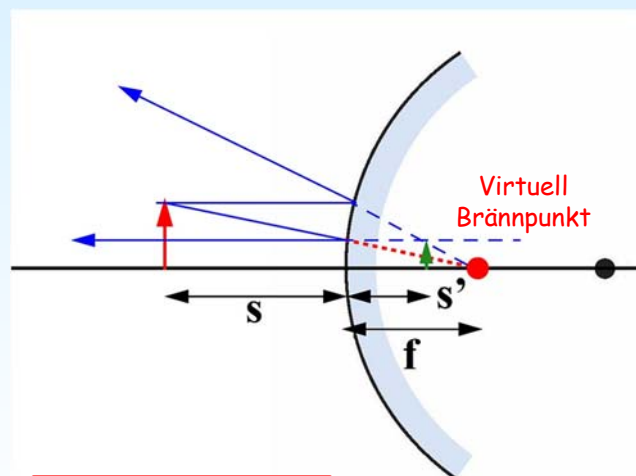
27

Konvexa speglar

https://www.youtube.com/watch?v=J6LQM6re_1s

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

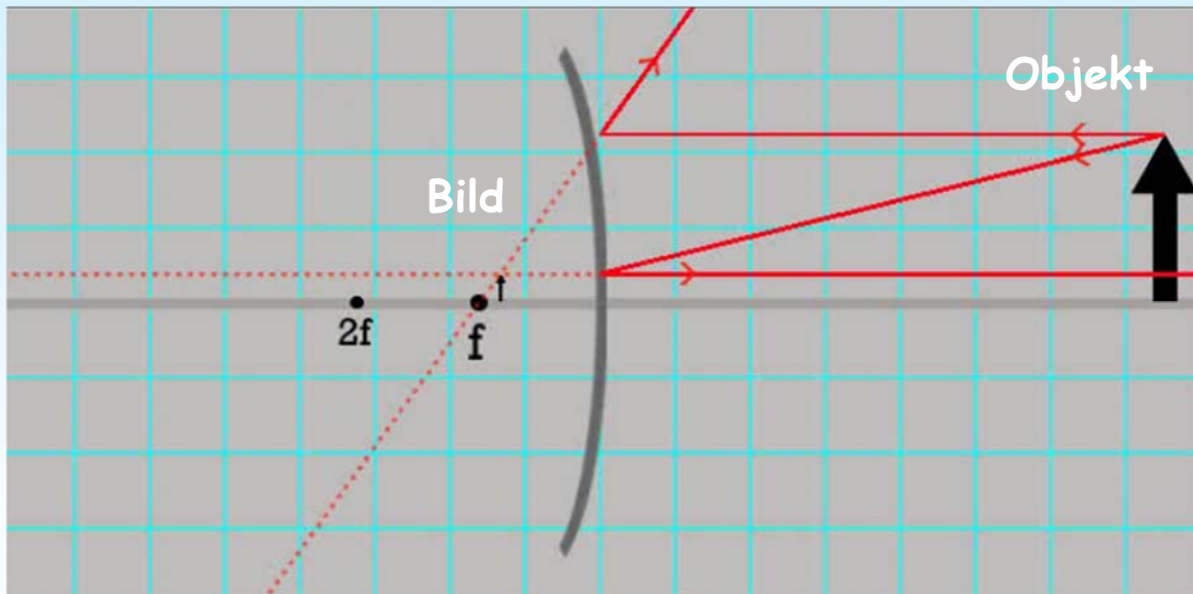
**s', f negativ
 y, y', s positiv**

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

28

Geometrisk optik Speglar

<http://simbucket.com/lensesandmirrors/>

Geometrisk optik Problem

Del 5. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

0

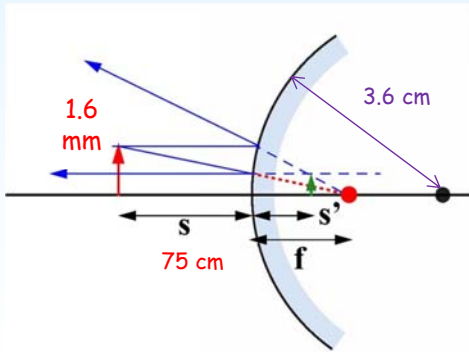
Geometrisk optik Problem

Jultomten som är 1.60 m hög, speglar sig i en julgranskula som har diametern 7.20 cm på ett avstånd av 0.750 m. En 1.6 mm stor mygga sitter på hans näsa.

Var hamnar bilden av myggan och hur stor är den ?

$$f = \frac{R}{2} = 7.2 / 2 / 2 = -1.80 \text{ cm}$$

f är negativ för en konvex spegel

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$\frac{1}{s'} = \frac{1}{f} - \frac{1}{s} = \frac{1}{-1.80 \text{ cm}} - \frac{1}{75.0 \text{ cm}}$$

$$s' = -1.76 \text{ cm}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s} = \frac{-1.76 \text{ cm}}{75.0 \text{ cm}} = 0.0234$$

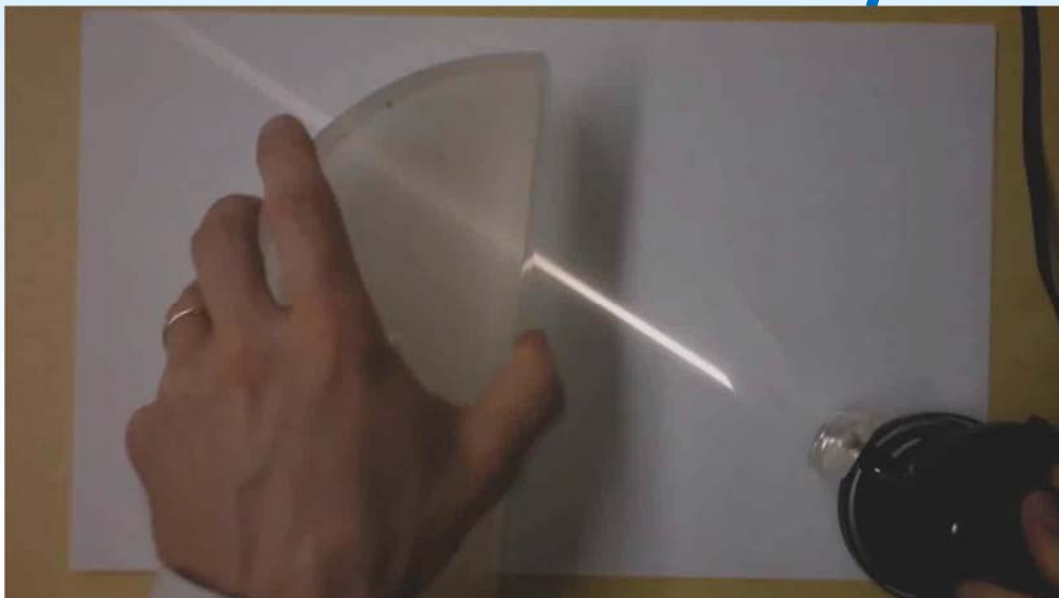
$$y' = my = 0.0234 \times 1.6 \text{ mm} = 3.8 \times 10^{-2} \text{ mm}$$

Geometrisk optik Sfäriska ytor

Del 6. Sfäriska ytor

<https://www.youtube.com/watch?v=uQE659ICjqQ>

Geometrisk optik Problem

Givet

En sfärisk yta med krökningsradien R som har ett objekt på avståndet s

Mål

Härled en formel så att man kan räkna ut var bilden hamnar dvs s'

Hur

Brytningslagen + Trigonometri

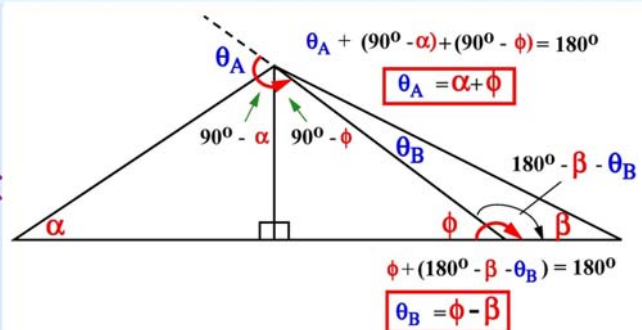
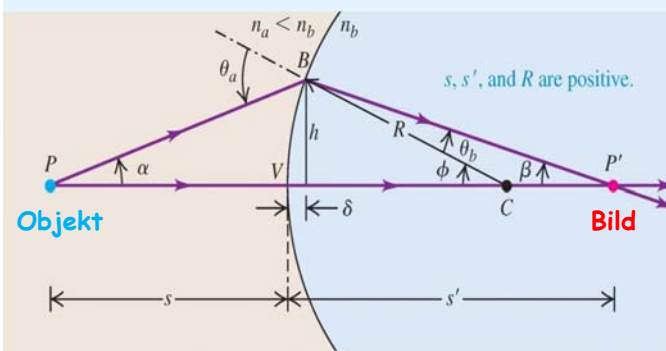
Geometrisk optik Sfäriska ytor

Steg 1

Trigonometri

Summan av vinklarna över en rak linje är 180 grader
➔ förhållande mellan θ och α , β , ϕ

$$\theta_A = \alpha + \phi$$

$$\theta_B = \phi - \beta$$

Geometrisk optik Sfäriska ytor

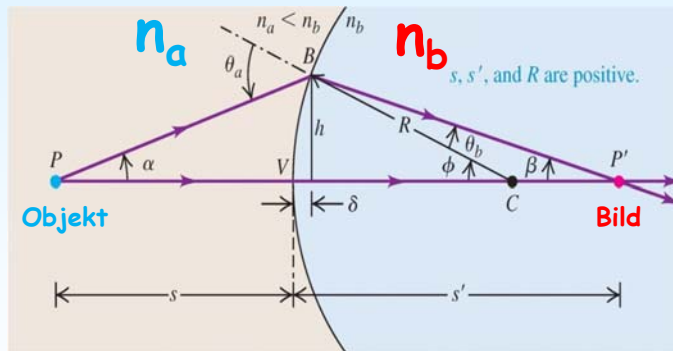

Steg 2

Brytninglagen

➔ förhållande mellan α , β , ϕ och n_a , n_b

Brytninglagen
 $n_a \sin \theta_a = n_b \sin \theta_b$
 Om små vinklar:
 $n_a \theta_a = n_b \theta_b$

$$\theta_A = \alpha + \phi$$

$$\theta_B = \phi - \beta$$

$$n_a \alpha + n_b \beta = (n_b - n_a) \phi$$

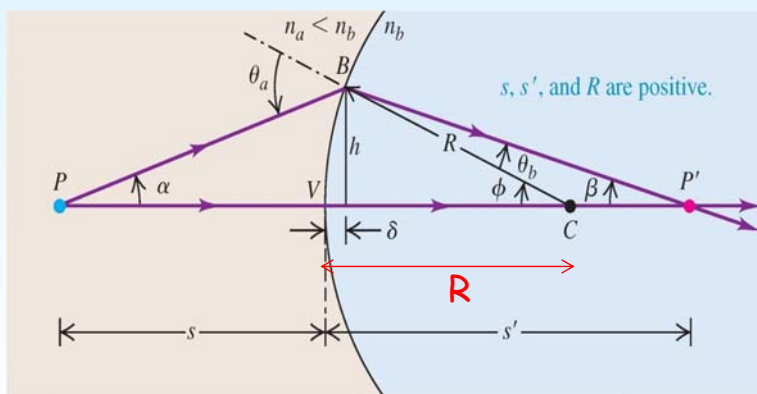
Geometrisk optik Sfäriska ytor

Steg 3

Trigonometri

Använd tangens på trianglarna
 ➔ förhållande mellan α , β , ϕ och S , R , S'

Om vinklarna och δ är små gäller:

$$\alpha = \frac{h}{s} \quad \beta = \frac{h}{s'} \quad \phi = \frac{h}{R}$$

$$\tan \alpha = \frac{h}{s + \delta} \quad \tan \beta = \frac{h}{s' - \delta} \quad \tan \phi = \frac{h}{R - \delta}$$

Geometrisk optik

Sfäriska ytor

Steg 4 Kombinera steg 2 och 3

Steg 3: $\alpha = \frac{h}{s} \quad \beta = \frac{h}{s'} \quad \phi = \frac{h}{R}$

Steg 2: $n_a \alpha + n_b \beta = (n_b - n_a) \phi$

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{n_b - n_a}{R}$$

Geometrisk optik

Sfäriska ytor

Givet

En sfärisk yta med krökningsradien R som har ett objekt på avståndet S och en bild på avståndet S'

Mål

Härled en formel så att man kan räkna ut förstoringen m

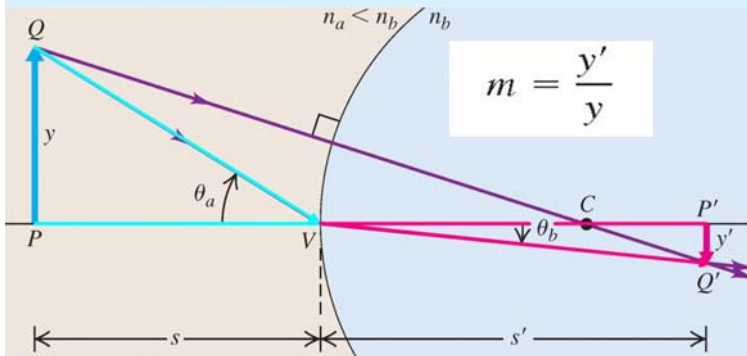
Hur

Brytningslagen + Trigonometri

Geometrisk optik

Sfäriska ytor

Steg 1 - Geometri

Bild riktning inverterad

$$\tan \theta_a = \frac{y}{s}$$

$$\tan \theta_b = \frac{-y'}{s'}$$

Om vinklarna är små:

$$\theta_a = y/s$$

$$\theta_b = -y'/s'$$

Steg 2 - Brytningslagen

$$n_a \sin \theta_a = n_b \sin \theta_b$$

Om vinklarna är små:

$$n_a \theta_a = n_b \theta_b$$

Kombinera steg 1 och 2

$$\frac{n_a y}{s} = -\frac{n_b y'}{s'}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{n_a s'}{n_b s}$$

Geometrisk optik

Sfäriska ytor

Sammanfattning - Sfäriska ytor

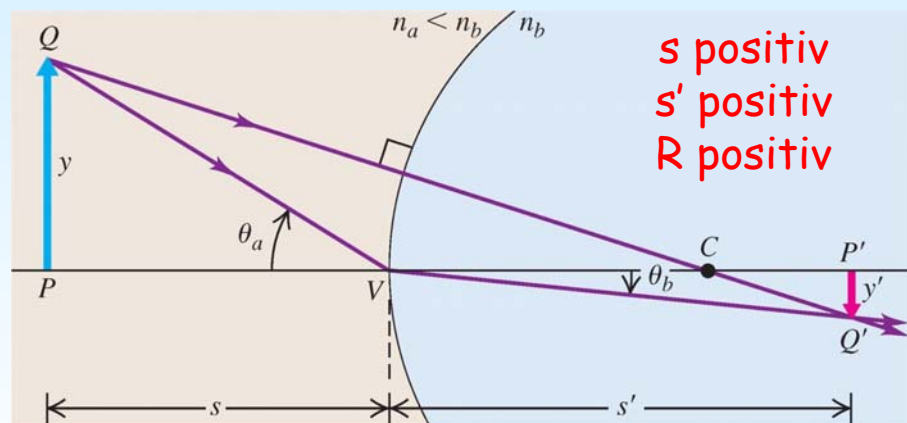
Tecken regler:

Positivt objekt avstånd (s)
objekt och inkommande ljus på samma sida.

Positivt bild avstånd (s')
bild och utgående ljus på samma sida.

Positiv krökningradie (R)
center på samma sida som utgående ljus.

Positiv förstoring (m)
samma riktningen av objekt och bild.

s positiv
s' positiv
R positiv

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{n_b - n_a}{R}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{n_a s'}{n_b s}$$

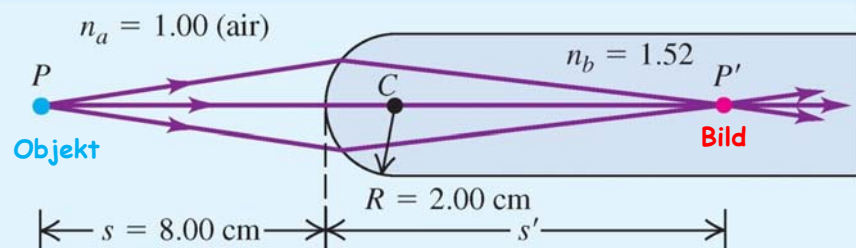
Del 7. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

Var hamnar bilden och vad blir förstoringen?

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{n_b - n_a}{R}$$

Bildens avstånd

$$\frac{1.00}{8.00 \text{ cm}} + \frac{1.52}{s'} = \frac{1.52 - 1.00}{+2.00 \text{ cm}}$$

$$s' = +11.3 \text{ cm}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{n_a s'}{n_b s}$$

Förstoringen

$$m = -\frac{n_a s'}{n_b s} = -\frac{(1.00)(11.3 \text{ cm})}{(1.52)(8.00 \text{ cm})} = -0.929$$

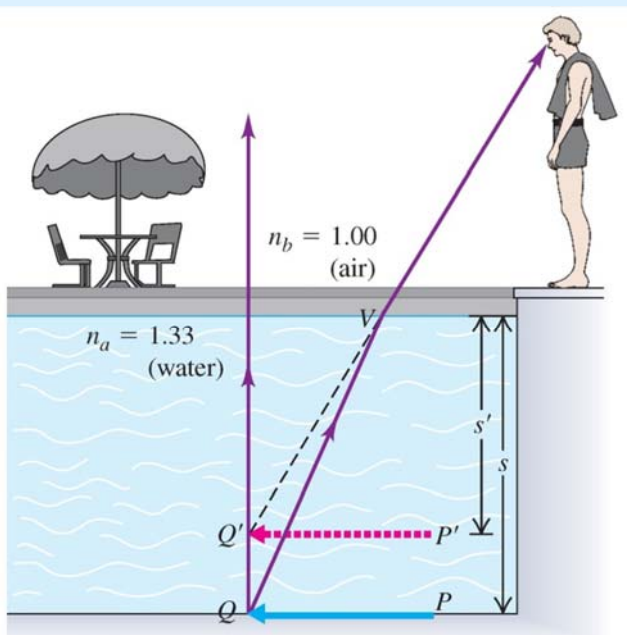
Del 8. Platta ytor

<https://www.youtube.com/watch?v=7aU8sX8cFNs>

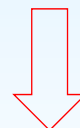

Special fall: Platt yta

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{n_b - n_a}{R} = 0$$

∞

$$n_a/s = -n_b/s'$$

$$-s'/s = n_b/n_a$$

Geometrisk optik Problem

Del 9. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

0

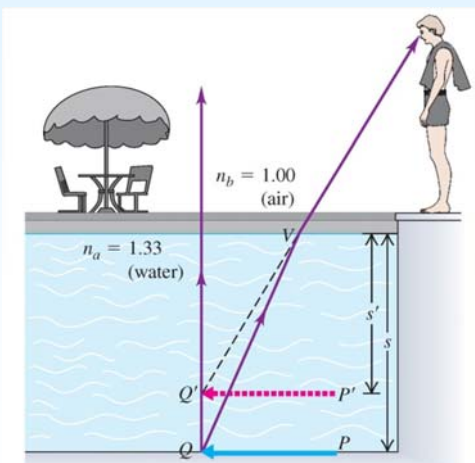

Geometrisk optik Problem

En simbassäng är 2 m djup. En person tittar rakt ner på botten.

Hur djup verkar polen att vara ?

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{1.33}{2.00 \text{ m}} + \frac{1.00}{s'} = 0$$

$$s' = -1.50 \text{ m}$$

Geometrisk optik Problem

The water in Flathead Lake is so clear that it appears very shallow. Can you believe it's actually 370 feet deep?

Image Credits: National Geographic

This is a simple illusion, but very cool nonetheless.

$$n_a / s = -n_b / s'$$

$$-s'/s = n_b/n_a = 1.00/1.33 = 0.75$$

Det vill säga brytningen av ljuset får sjön att se en faktor 0.75 grundare ut.

$$0.75 \times 370 \text{ feet} = 278 \text{ feet} = 85 \text{ m}$$

Sjön ska enligt artikeln se ut som om den är 85 m djup.

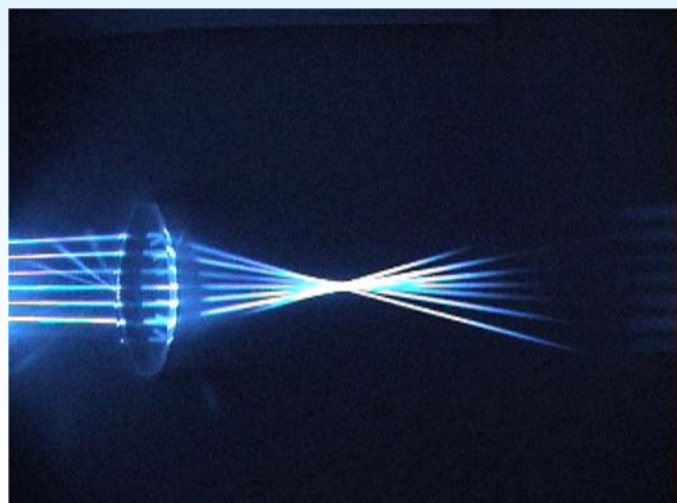
Detta stämmer uppenbarligen inte !
Sjön är här bara några meter djup.

Geometrisk optik Linser

Del 10. Konvexa linser

Geometrisk optik

Linser

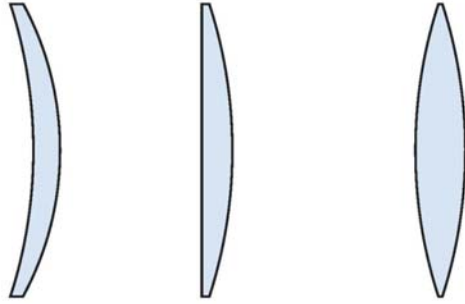

Olika typer av linser

En lins som är tjockare i mitten än i kanterna är konvergent.

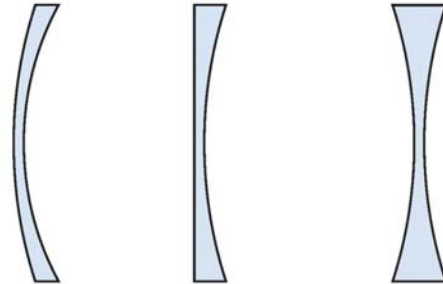
En lins som är tunnare i mitten än i kanterna är divergerande.

Converging lenses

Meniscus Planoconvex Double convex

Diverging lenses

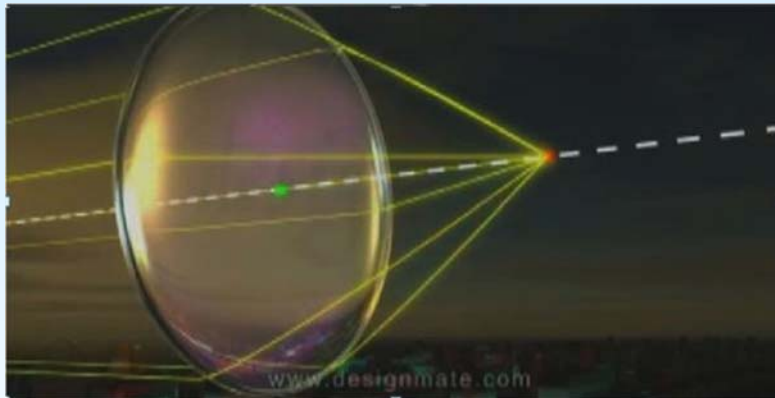

Meniscus Planoconcave Double concave

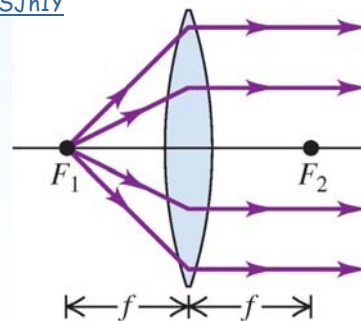
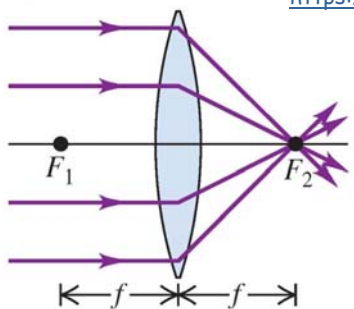

Geometrisk optik

Linser

https://www.youtube.com/watch?v=4zuB_dSJn1Y

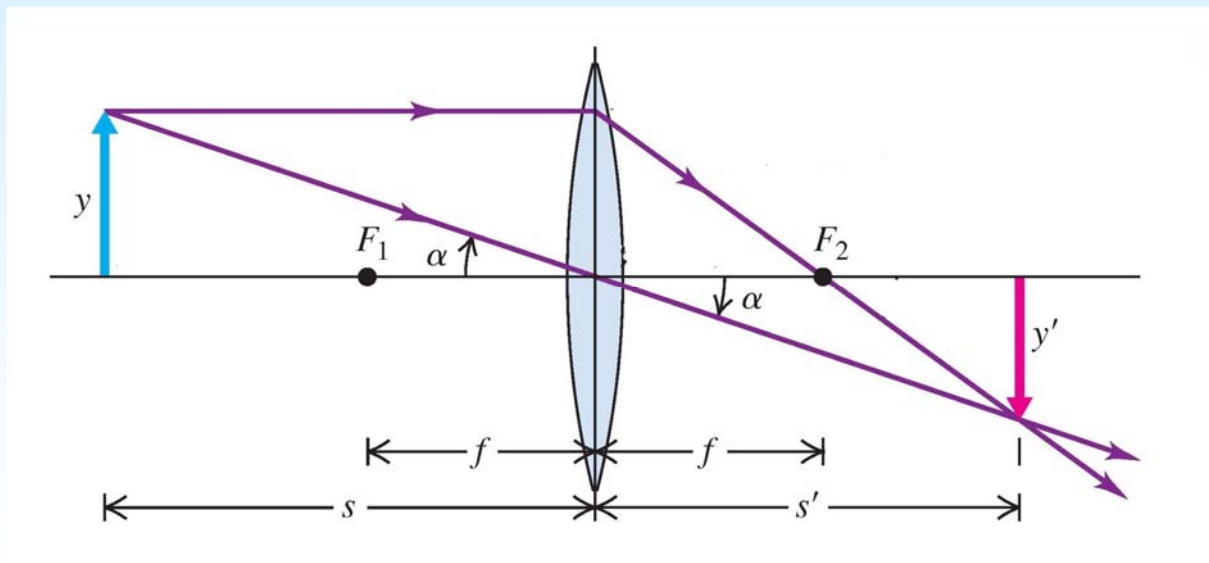

Geometrisk optik

Linser

Två användbara strålar

Geometrisk optik

Linser

Givet

En lins med brytpunktsavståndet f som har ett objekt på avståndet s

Mål

Härled en formel för förstoringen m

Härled en formel så att man kan räkna ut var bilden hamnar dvs s'

Hur

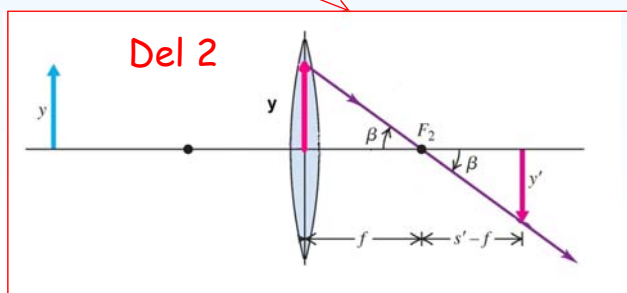
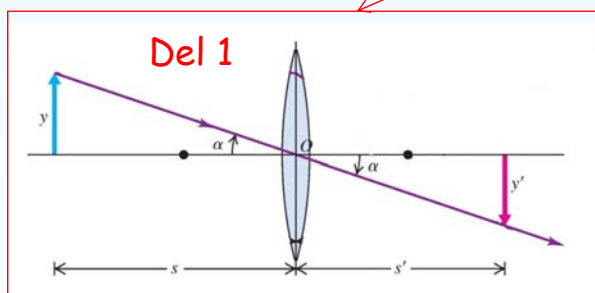
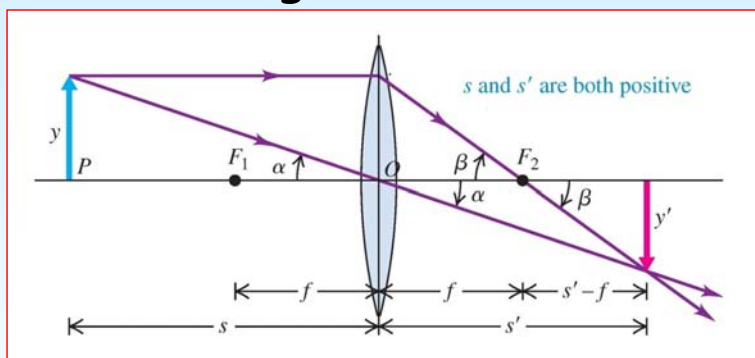
Trigonometri

Geometrisk optik Linser

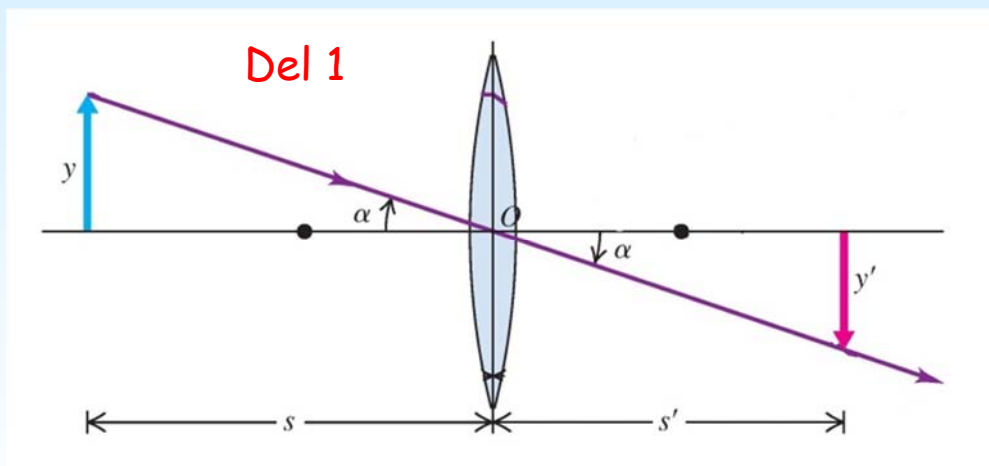
Härledning av lens formler

Geometrisk optik Linser

Förstoringsformeln för linser

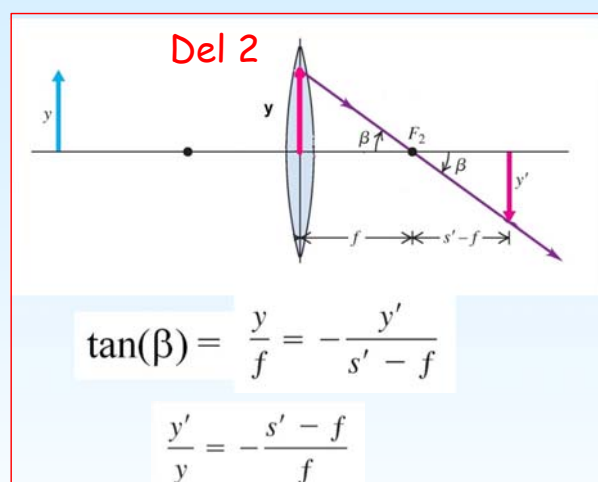
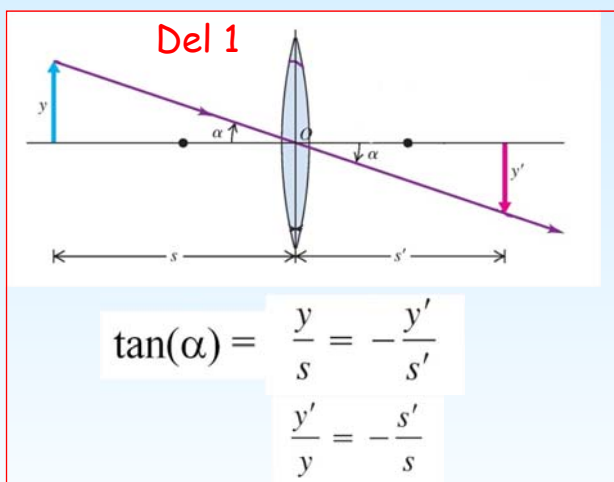

$$\tan(\alpha) = \frac{y}{s} = -\frac{y'}{s'} \quad \Rightarrow \quad \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s} \quad \Rightarrow \quad m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Geometrisk optik

Linser

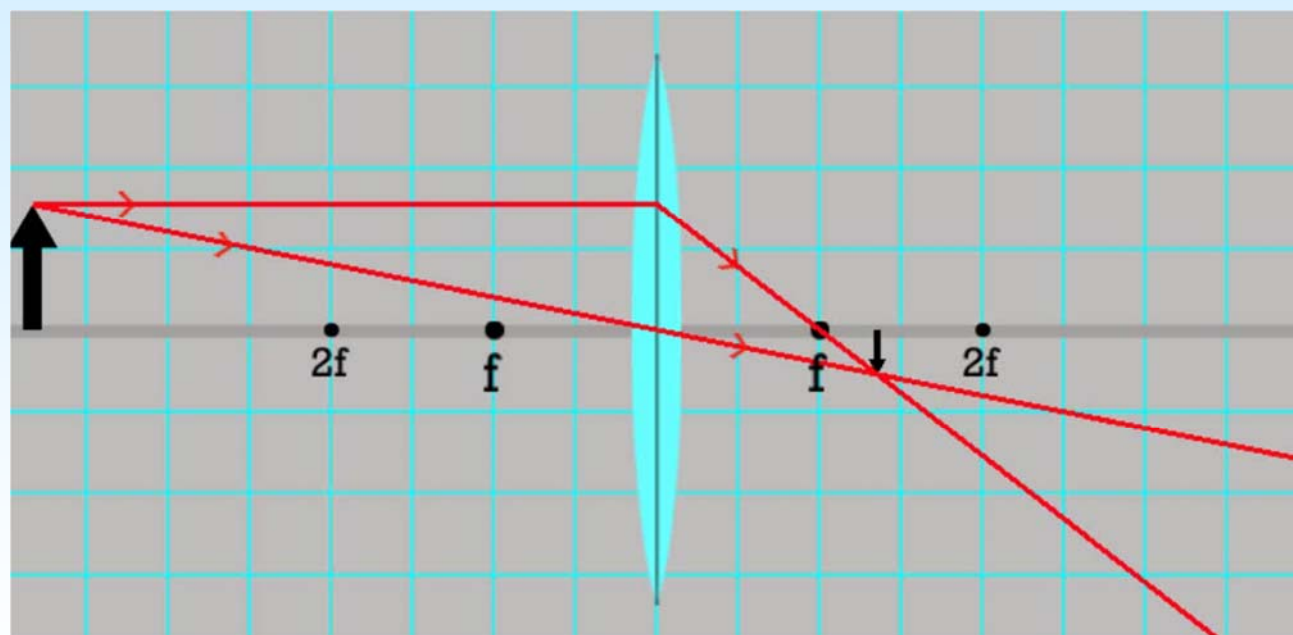

$$-\frac{s'}{s} = -\frac{s' - f}{f} \Rightarrow \frac{s'}{s} = \frac{s' - f}{f} \Rightarrow \frac{1}{s} = \frac{s' - f}{fs'} = -\frac{1}{f} + \frac{1}{s'} \Rightarrow \frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

Geometrisk optik

Linser

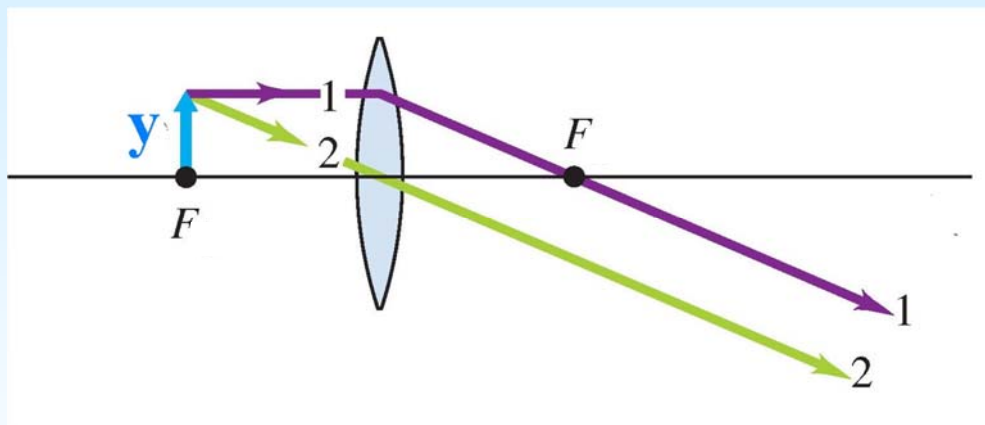

<http://simbucket.com/lensesandmirrors/>

Geometrisk optik

Linser

Ett föremål placerat vid brännpunkten verkar vara oändligt långt borta

Geometrisk optik

Linser

Tecken regler:

Positivt objekt avstånd (s)
objekt och inkommande ljus på samma sida.

Positivt bild avstånd (s')
bild och utgående ljus på samma sida.

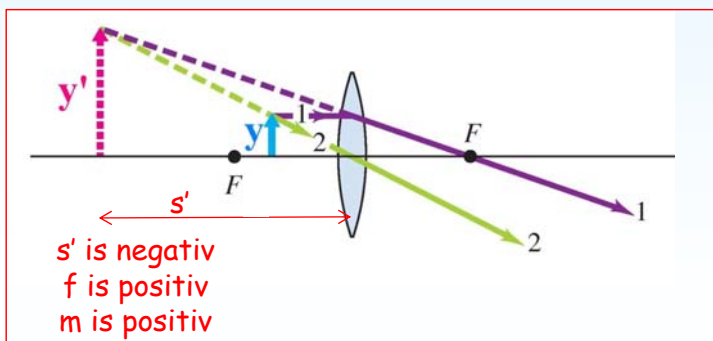
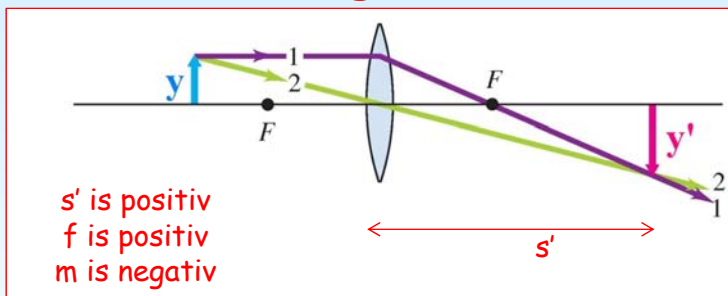
Positivt brännpunktsavstånd (f)
Konvergerande (konvexa) linser

Positiv förstoring (m)
samma riktningen av objekt och bild.

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

Sammanfattning konvexa linser

Geometrisk optik

Linser

Gauss formel

Newtons formel

Formelsamling

$$\frac{1}{f} = \frac{1}{s} + \frac{1}{s'}$$

$$f = \frac{s s'}{s + s'}$$

$$s = \frac{s' f}{s' - f}$$

$$s' = \frac{s f}{s - f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

$$m = -\frac{f}{s - f}$$

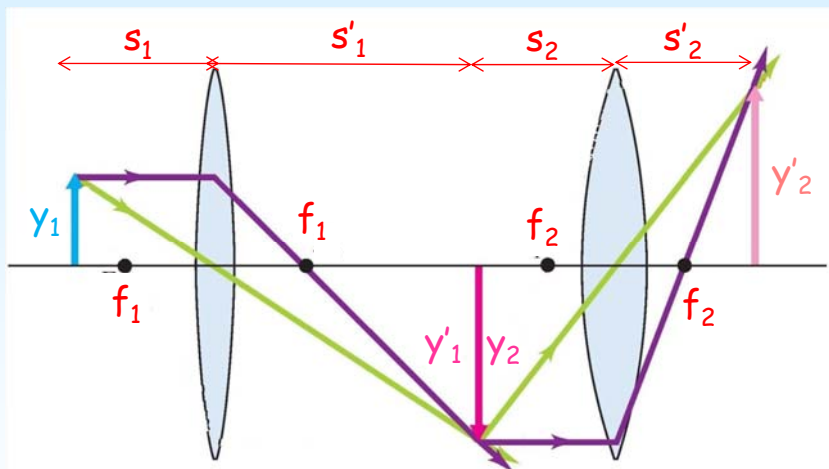

Geometrisk optik

Linser

Kombinera två linser

$$\frac{1}{f_1} = \frac{1}{s_1} + \frac{1}{s'_1}$$

$$m_1 = -\frac{s'_1}{s_1}$$

$$\frac{1}{f_2} = \frac{1}{s_2} + \frac{1}{s'_2}$$

$$m_2 = -\frac{s'_2}{s_2}$$

$$\Rightarrow m = m_1 m_2 = \frac{s'_1 s'_2}{s_1 s_2}$$

Geometrisk optik Problem

Del 11. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

0

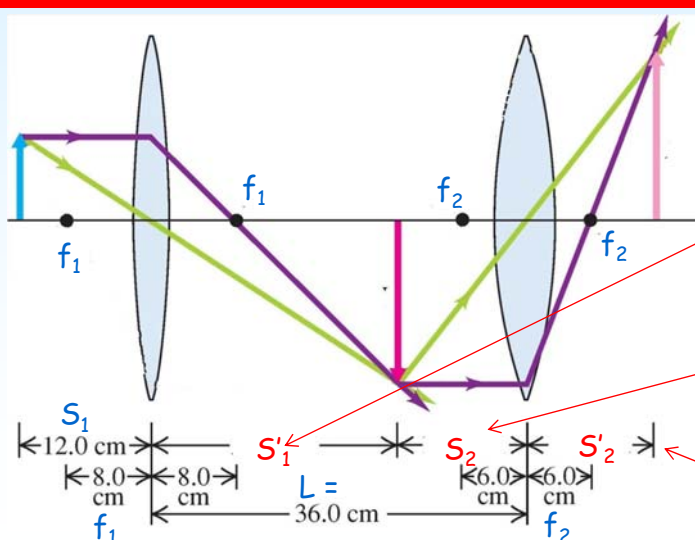

Geometrisk optik Problem

Två linser med $f_1 = 8.0$ cm och $f_2 = 6.0$ cm placeras 36.0 cm i från varandra. Ett föremål placeras 12.0 cm framför den första linsen.

Var är läget av bilden ?

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$\frac{1}{12.0 \text{ cm}} + \frac{1}{S'_1} = \frac{1}{8.0 \text{ cm}} \quad S'_1 = +24.0 \text{ cm}$$

$$S_2 = L - S'_1 = 36 - 24 = 12 \text{ cm}$$

$$\frac{1}{12.0 \text{ cm}} + \frac{1}{S'_2} = \frac{1}{6.0 \text{ cm}} \quad S'_2 = +12.0 \text{ cm}$$

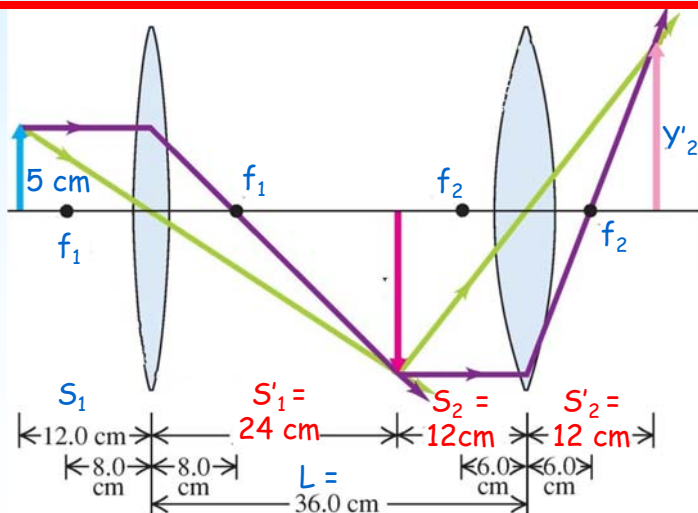

Geometrisk optik Problem

Två linser med $f_1 = 8.0$ cm och $f_2 = 6.0$ cm placeras 36.0 cm i från varandra. Ett föremål som är 5.0 cm högt placeras 12.0 cm framför den första linsen.

Vad är storlekheten Y'_2 av bilden ?

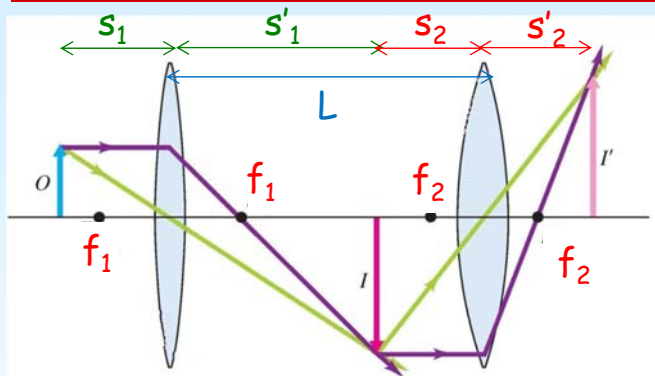
$$m = m_1 m_2 = \frac{s'_1 s'_2}{s_1 s_2}$$

$$m = m_1 m_2 = \frac{24 \cdot 12}{12 \cdot 12} = +2.0$$

$$Y'_2 = 5.0 \times 2.0 = 10 \text{ cm}$$

Geometrisk optik Problem

Givna: s_1, f_1, f_2 and L

Ge ett uttryck för s'_2

$$L = s'_1 + s_2$$

$$s = \frac{s'f}{s' - f}$$

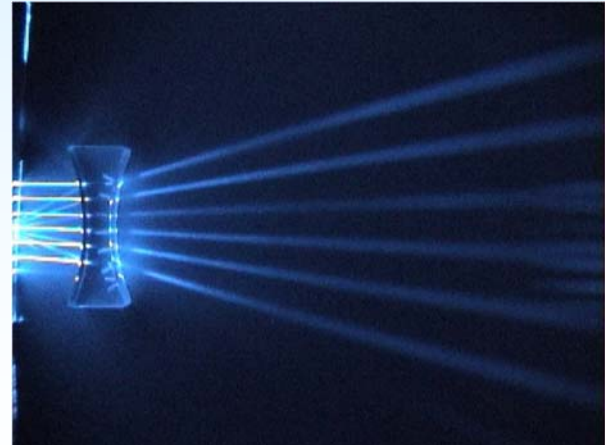
$$s' = \frac{sf}{s - f}$$

$$s_2 = L - s'_1 = L - \frac{s_1 f_1}{s_1 - f_1}$$

$$s'_2 = \frac{s_2 f_2}{s_2 - f_2} = \frac{L f_2 - \frac{s_1 f_1 f_2}{s_1 - f_1}}{L - \frac{s_1 f_1}{s_1 - f_1} - f_2}$$

Del 12. Konkava linser

Linser

Converging lenses

Meniscus

Planoconvex

Double convex

Diverging lenses

Meniscus

Planoconcave

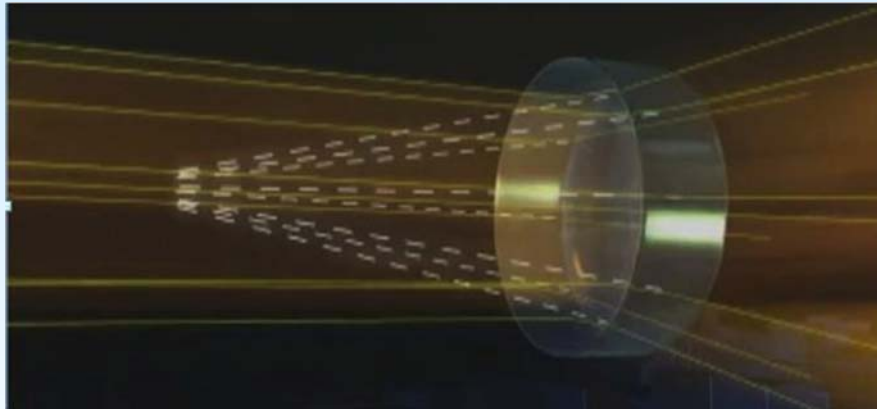

Double concave

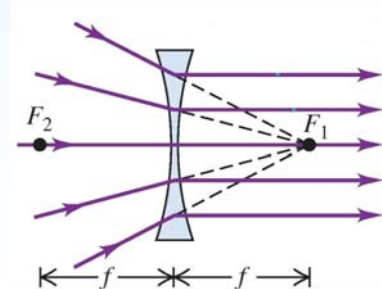
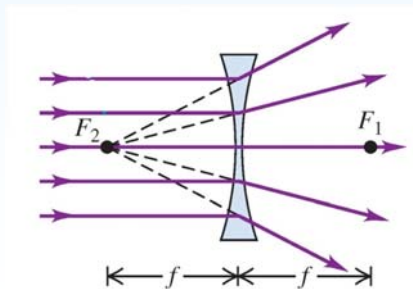

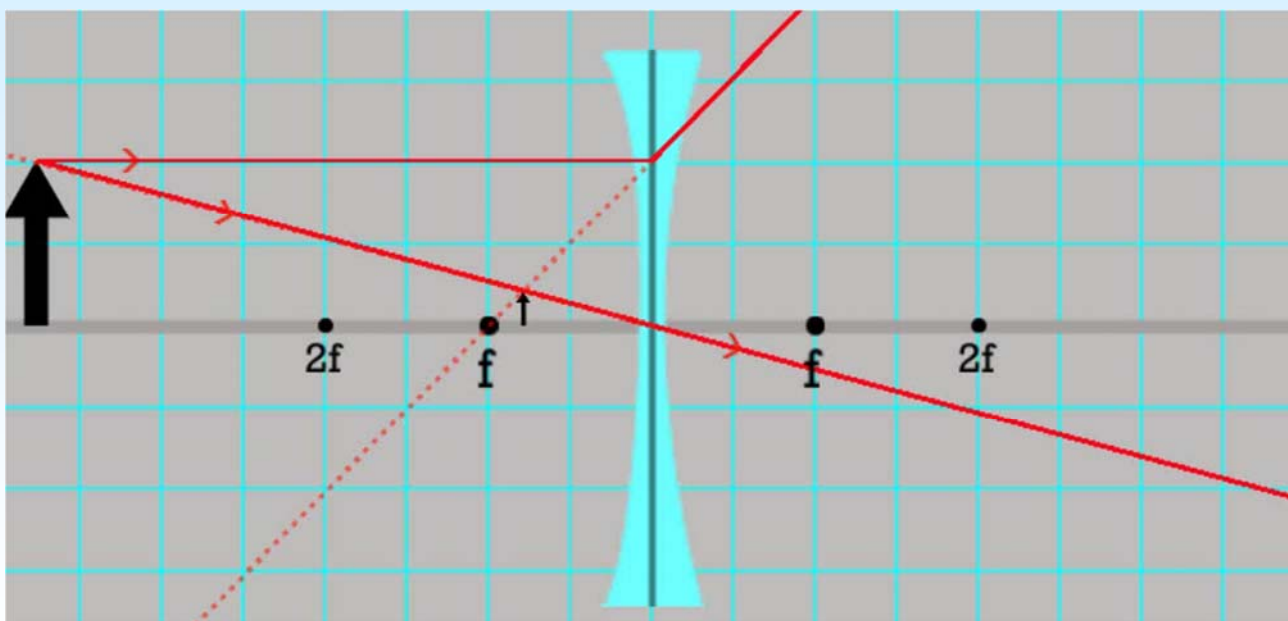
Geometrisk optik Linser

https://www.youtube.com/watch?v=4zuB_dSJn1Y

Geometrisk optik Linser

<http://simbucket.com/lensesandmirrors/>

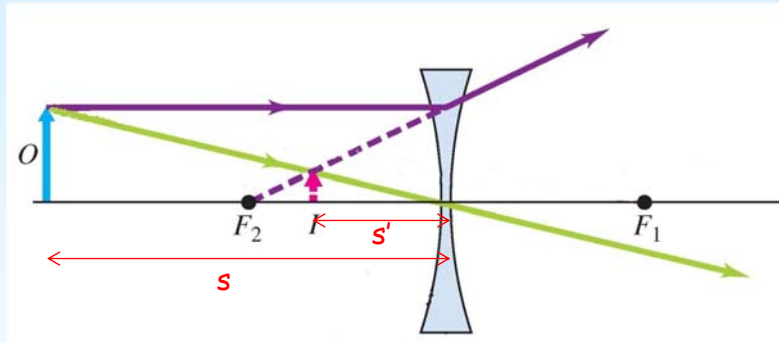

Geometrisk optik

Linser

Lins formeln för konkava linser

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

f är negativ för divergerande linser

s' är negativ för divergerande linser

$$m = -\frac{s'}{s}$$

m är positiv

Geometrisk optik

Problem

Del 13. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

0

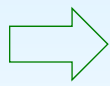
Geometrisk optik Problem

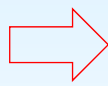
En divergerande lens har brännpunktsavståndet 20.0 cm.
Förstoringen är 1/3.

Vad är läget av objektet och bilden ?

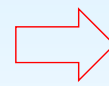
$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

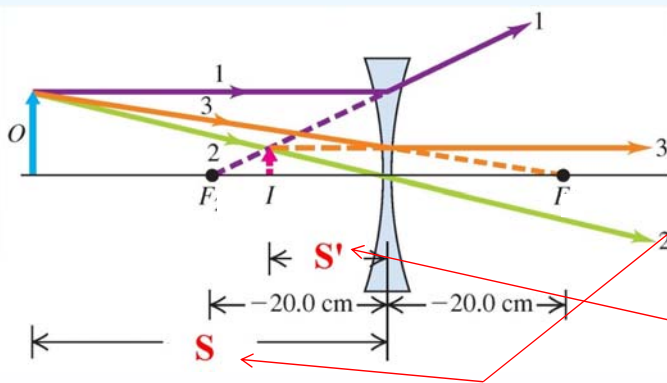
$$m = -\frac{s'}{s} = \frac{1}{3}$$

$$s' = -\frac{s}{3}$$

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$f = -20.0 \text{ cm}$

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{-s/3} = \frac{1}{s} - \frac{3}{s} = -\frac{2}{s} = \frac{1}{f}$$

$$s = -2f = -2(-20.0 \text{ cm}) = 40.0 \text{ cm}$$

$$s' = -\frac{s}{3} = -\frac{40.0 \text{ cm}}{3} = -13.3 \text{ cm}$$

Geometrisk optik Linser

Del 14. Linsmakarens formel

Geometrisk optik

Linser

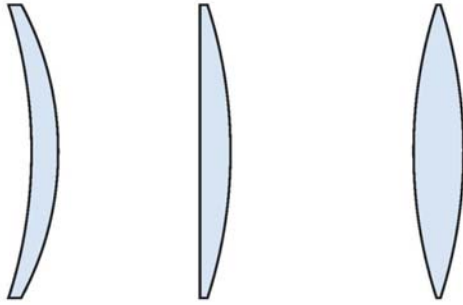

Olika typer av linser

En lins som är tjockare i mitten än i kanterna är konvergent (f är positivt)

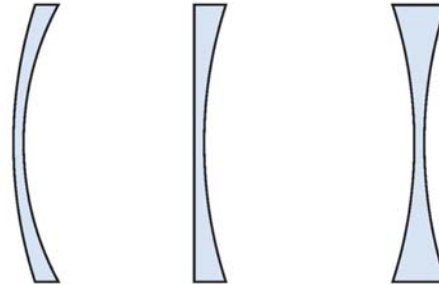
En lins som är tunnare i mitten än i kanterna är divergerande (f är negativt)

Converging lenses

Meniscus Planoconvex Double convex

Diverging lenses

Meniscus Planoconcave Double concave

Geometrisk optik

Linser

Givet

En lins med brytningsindex n och krökningradierna R_1 och R_2 som har ett objekt på avståndet S

Mål

Härled linsmakarformeln så att man kan räkna ut var bilden hamnar
dvs S'

Hur

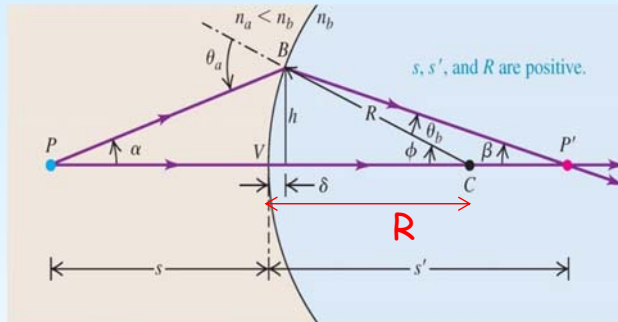
Använd formeln för brytningen i en sfärisk yta

Geometrisk optik Linser

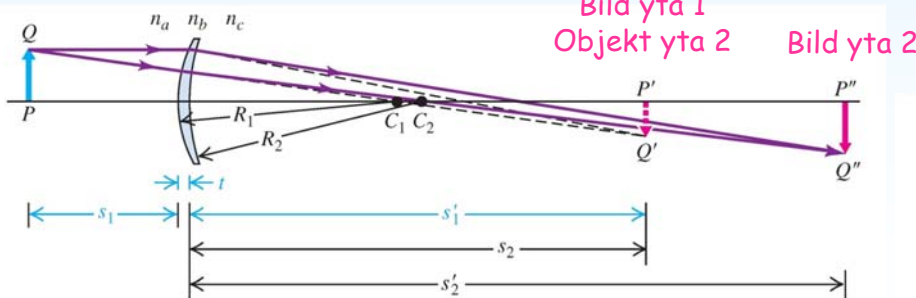
Sfärisk yta

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{n_b - n_a}{R}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{n_a s'}{n_b s}$$

Objekt yta 1

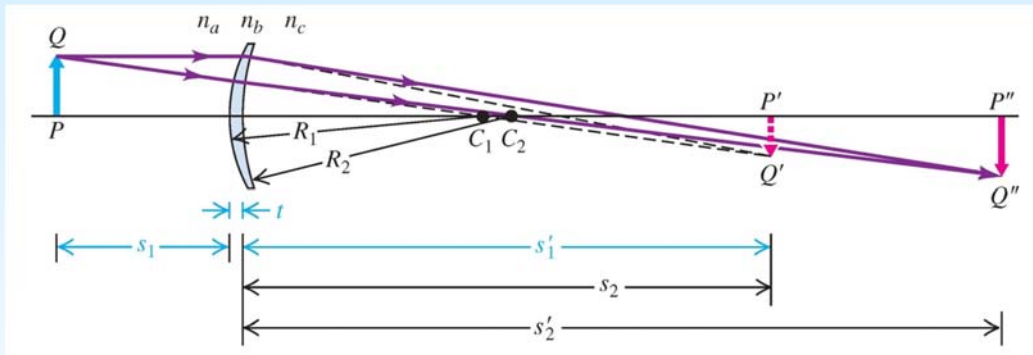
Steg 1

$$\frac{n_a}{s_1} + \frac{n_b}{s'_1} = \frac{n_b - n_a}{R_1}$$

$$\frac{n_b}{s_2} + \frac{n_c}{s'_2} = \frac{n_c - n_b}{R_2}$$

Geometrisk optik Linser

Steg 1

$$\frac{n_a}{s_1} + \frac{n_b}{s'_1} = \frac{n_b - n_a}{R_1}$$

$$\frac{n_b}{s_2} + \frac{n_c}{s'_2} = \frac{n_c - n_b}{R_2}$$

Steg 2

$$n_a = n_c = 1$$

$$n_b = n$$

$$s_2 = -s'_1$$

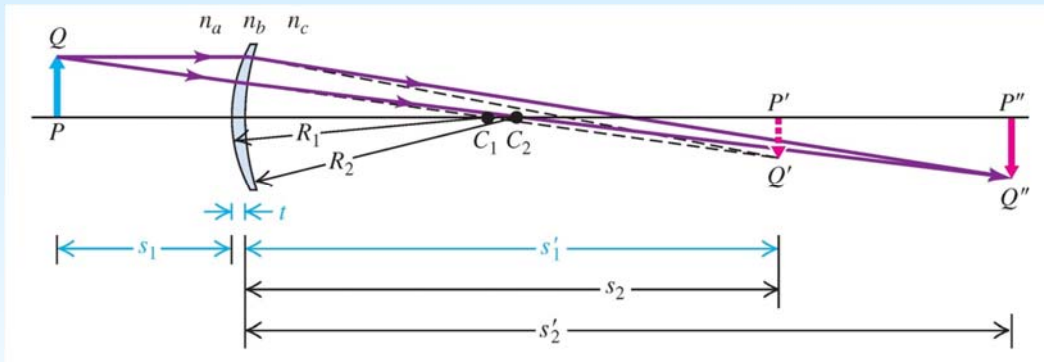

$$\frac{1}{s_1} + \frac{n}{s'_1} = \frac{n - 1}{R_1}$$

$$-\frac{n}{s'_1} + \frac{1}{s'_2} = \frac{1 - n}{R_2}$$

Geometrisk optik Linser

Steg 2

$$\frac{1}{s_1} + \frac{n}{s'_1} = \frac{n-1}{R_1}$$

$$-\frac{n}{s'_1} + \frac{1}{s'_2} = \frac{1-n}{R_2}$$

Steg 3

Addera de två ekvationerna:

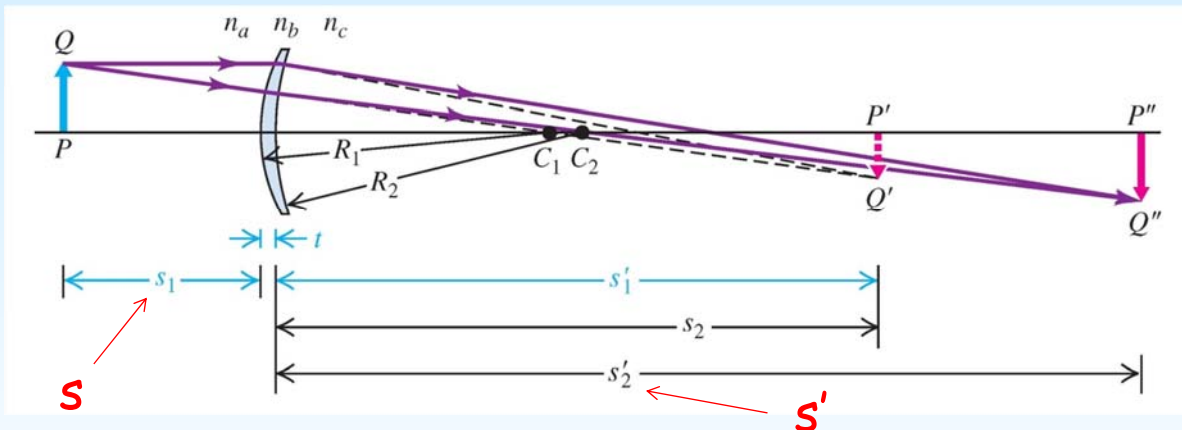
$$\frac{1}{s_1} + \frac{1}{s'_2} = \frac{n-1}{R_1} + \frac{1-n}{R_2}$$

Förenkla:

$$\frac{1}{s_1} + \frac{1}{s'_2} = (n-1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

Geometrisk optik Linser

Steg 3

$$\frac{1}{s_1} + \frac{1}{s'_2} = (n-1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

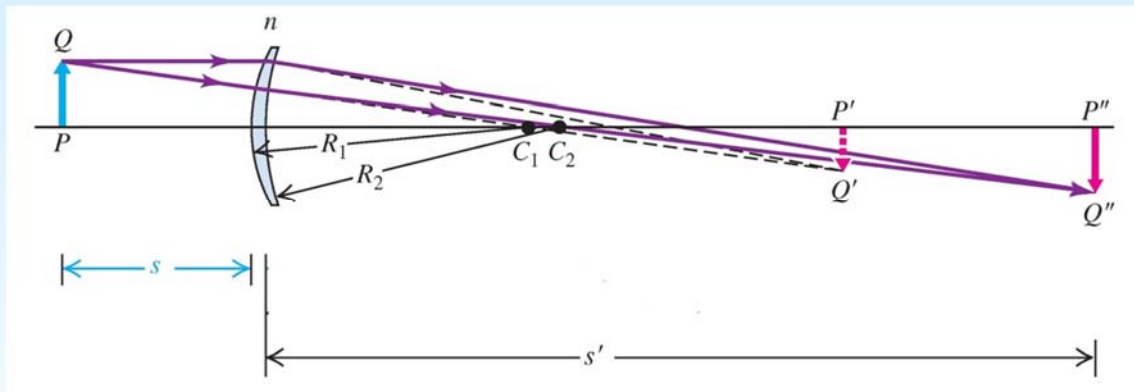
Step 4

$$s_1 = s, \quad s'_2 = s' \Rightarrow \frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = (n-1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

Geometrisk optik

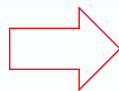
Linser

Steg 5

kombinera ny och gammal formel

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = (n - 1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

Linsmakarens ekvation

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = (n - 1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right) = \frac{1}{f}$$

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

Geometrisk optik

Linser

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$\frac{1}{f} = (n - 1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

$$m = -\frac{s'}{s}$$

$$m = \frac{y'}{y}$$

Tecken regel för krökningsradie - R är positiv om centrum är på sidan med utgående ljus.

f = positiv R₁ = positiv R₂ = positiv s' = positiv eller negativ

f = positiv R₁ = positiv R₂ = negativ s' = positiv eller negativ

f = negativ R₁ = negativ R₂ = positiv s' = negativ

Geometrisk optik Problem

Del 15. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

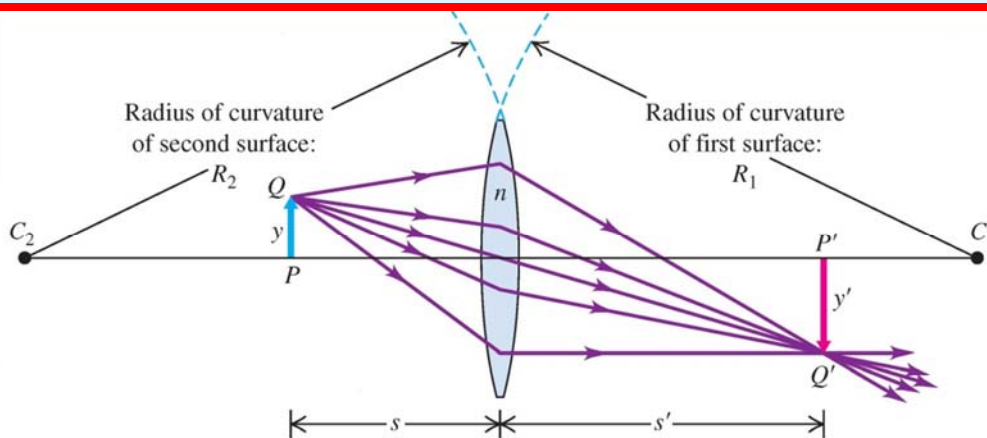
0

Geometrisk optik Problem

En dubbel konvex lins har $R_1 = R_2 = 10$ cm och $n = 1.52$
Vad är brännpunktsavståndet ?

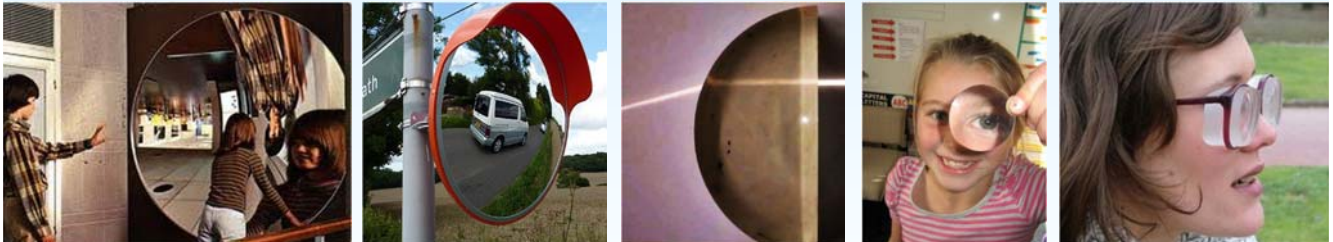
$$\frac{1}{f} = (n - 1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

$$\frac{1}{f} = (1.52 - 1) \left(\frac{1}{+10 \text{ cm}} - \frac{1}{-10 \text{ cm}} \right)$$

$$f = 9.6 \text{ cm}$$

Del 16. Sammanfattning

Konkav
spegel

Konvex
spegel

Sfärisk
yta

Konvex
lins

Konkav
lins

Formler

Konkav
spegel

Konvex
spegel

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

$$f = \frac{R}{2}$$

Sfärisk
yta

$$\frac{n_a}{s} + \frac{n_b}{s'} = \frac{n_b - n_a}{R}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{n_a s'}{n_b s}$$

Konvex
lins

Konkav
lins

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{f}$$

$$m = \frac{y'}{y} = -\frac{s'}{s}$$

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = (n - 1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

Geometrisk optik Sammanfattning

Tecken regler speglar:

Positivt objekt avstånd (s)
om objekt och inkommande ljus
på samma sida.

Positivt bild avstånd (s')
om bild och utgående ljus
på samma sida.

Positiv krökningradie (R)
om center på samma sida
som utgående ljus.

Positiv förstoring (m)
om samma riktningen
av objekt och bild.

Tecken regler linser:

Positivt objekt avstånd (s)
om objekt och inkommande ljus
på samma sida.

Positivt bild avstånd (s')
om bild och utgående ljus
på samma sida.

Positivt brännpunktsavstånd (f)
Konvergerande (konvexa) linser

Positiv förstoring (m)
om samma riktningen
av objekt och bild.

Geometrisk optik Kameran

Del 17. Kameran

Geometrisk optik

Kameran

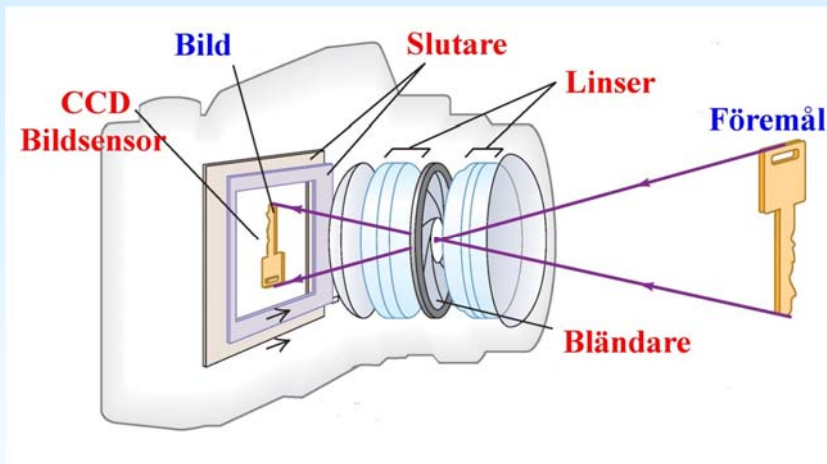

<https://www.youtube.com/watch?v=QAdkyA596xU>

Geometrisk optik

Kameran

De två viktigaste uppgifterna för en kamera:

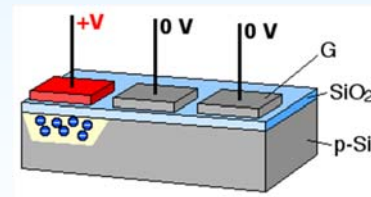
1. Fokusering av bilden på bildsensorn (CCD)
2. Lagom exponering (rätt mängd ljus på bildsensorn)

CCD

Charge Coupled Device

I varje pixel omvandlas rött, grönt och blått ljus till elektroner.

Elektronerna leds ut till kanterna av sensorn.

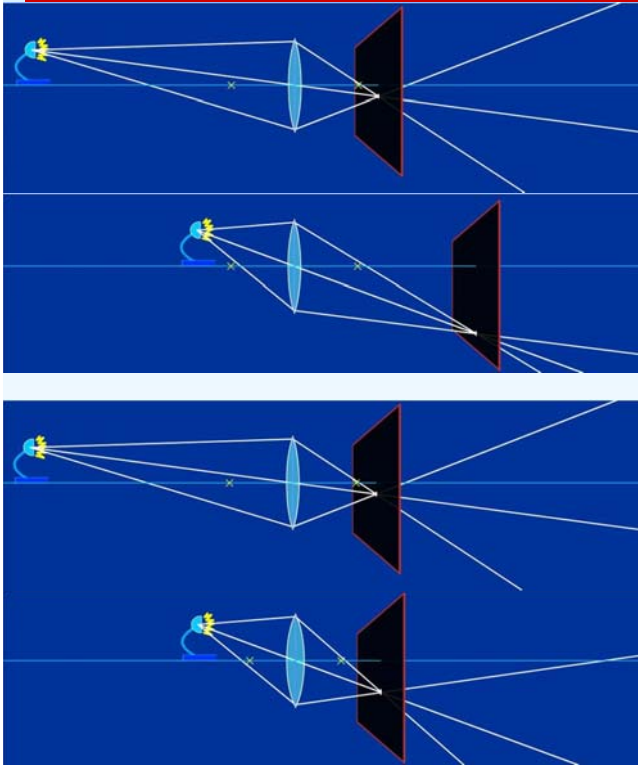

Elektronernas laddning omvandlas sedan till ett digitalt värde.

Geometrisk optik

Kameran

Fokusering

1. Ändra avståndet mellan linsen och CCD.

eller

2. Ändra brännvidden av objektivet.

Telefoto lins: Lång brännvidd
Vidvinkel lins: Kort brännvidd

Geometrisk optik

Kameran

Exponering: ljusenergi per ytenhet som träffar CCD

Exponeringen beror på slutartiden och bländaren.

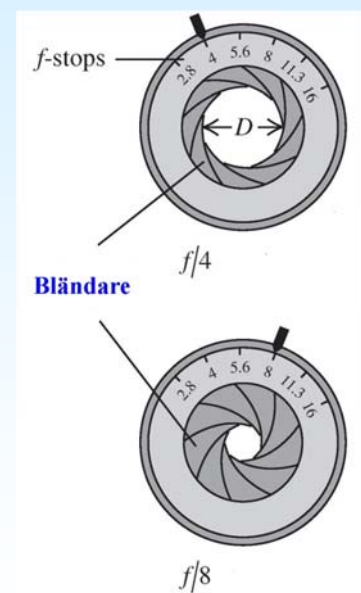
Långa slutartider leder till problem om objektet rör sig.

Öppningen styrs av bländaren som kan ändra sin diameter (D).

$$f_{\text{nummer}} = f / D \quad \text{Exponering} \sim 1 / f_{\text{nummer}}^2$$

$f/2$ $f/2.8$ $f/4$ $f/5.6$ $f/8$ $f/11$ $f/16$

f_{nummer}

Litet f_{nummer} = Stor D

Geometrisk optik

Kameran

Kamera utan zoom lins

50 mm
1:1.7

Brännpunkts avstånd: $f = 50 \text{ mm}$
 $f_{\text{nummer}} = 1.7$

Bländarens diameter: $D = f / f_{\text{nummer}} = 50 / 1.7 = 29 \text{ mm}$

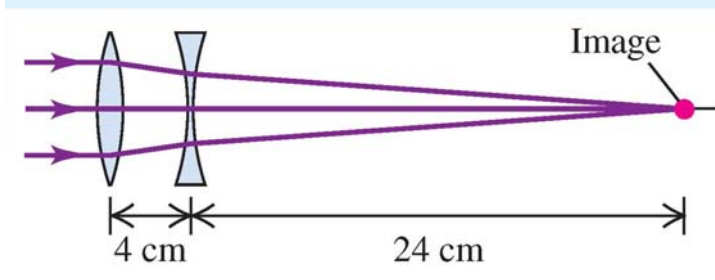

Geometrisk optik

Kameran

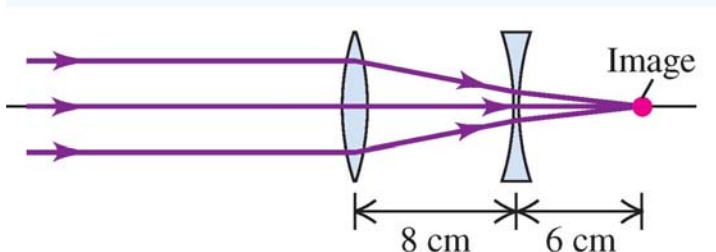

Zoom lins: Kombination av flera linsar

Linserna är nära varandra:

Långt brännpunkts avstånd
Telefoto lins

Linserna mer separerade:

Kortare brännpunktsavstånd
Vidvinkel lins

Geometrisk optik Kameran

4.6 - 23.0 mm
1:3.2 - 6.5

Brännpunkts avstånd: $f = 4.6 - 23.0$ mm
 $f_{\text{nummer}} = 3.2 - 6.5$

18 - 135 mm
1:3.5 - 5.6

Brännpunkts avstånd: $f = 18 - 135$ mm
 $f_{\text{nummer}} = 3.5 - 5.6$

Geometrisk optik Problem

Del 18. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

0

Geometrisk optik

Problem

En telefoto lins har brännpunktsavståndet 200 mm och f-värden mellan $f/2.8$ och $f/22$.

Vilka bländardiametrar motsvarar $f/2.8$ och $f/22$?

Vad är skillnaden i exponering mellan $f/2.8$ och $f/22$?

$$f_{\text{nummer}} = f / D$$

$$D = \frac{f}{f\text{-number}} = \frac{200 \text{ mm}}{2.8} = 71 \text{ mm}$$

$$D = \frac{200 \text{ mm}}{22} = 9.1 \text{ mm}$$

$$\text{Exponering} \sim 1 / f_{\text{nummer}}^2$$

$$\text{Maximal exponering} = C / 2.8^2$$

$$\text{Minimal exponering} = C / 22^2$$

$$\text{Maximal / Minimal} = 22^2 / 2.8^2 = 62$$

Geometrisk optik

Ögat

Del 19. Ögat

1936 var 9% av svenska rekryter närsynta.
2009 var 38% av svenska rekryter närsynta.

Anledningen: Tid tillbringad utomhus (exponering till dagsljus).

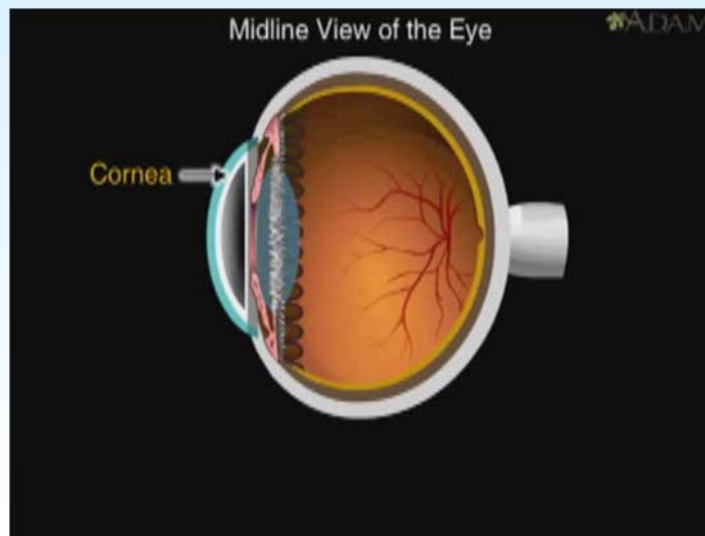

Geometrisk optik

Ögat

Ögats funktion

<https://www.youtube.com/watch?v=YcedXDN6a88>

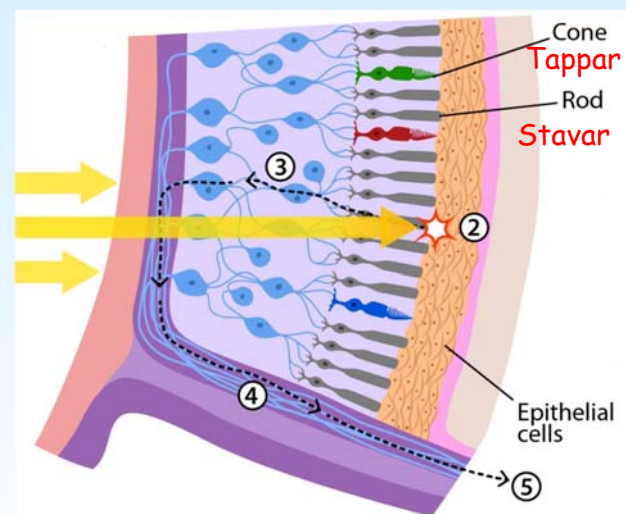
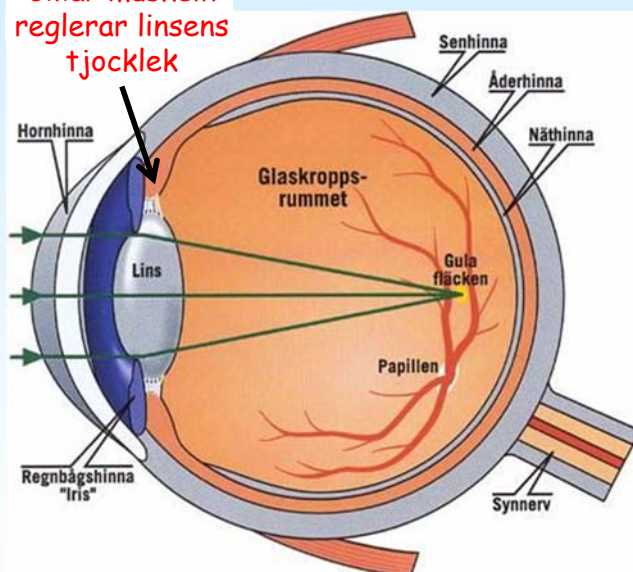

Geometrisk optik

Ögat

Ciliar muskeln reglerar linsens tjocklek

Stavar: Mycket ljuskänsliga. Används för mörkerseende i svart och vitt

Tappar: Tre typer (röd, blå, grön). Används för att se färg.

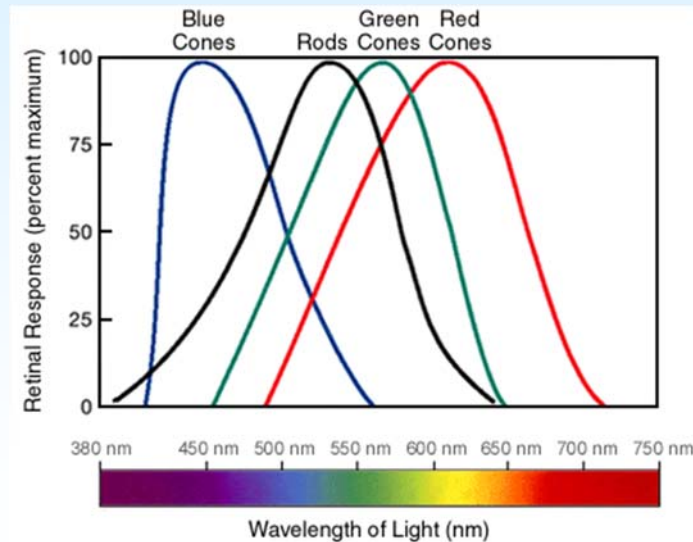

Geometrisk optik

Ögat

Det mänskliga ögats känslighet för olika våglängder.

Geometrisk optik

Ögat

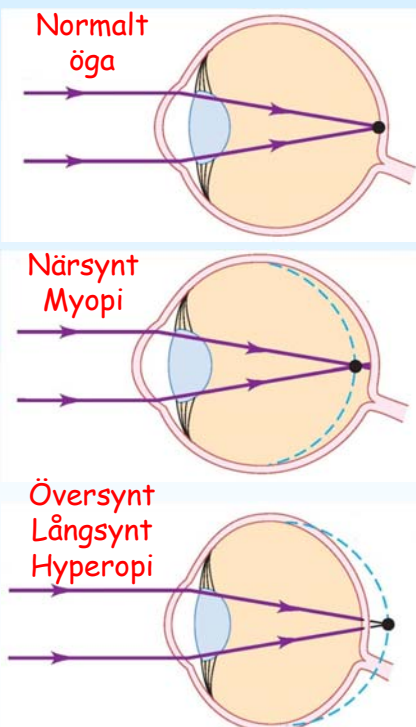

När punkten: kortaste avståndet till ögat vid vilken människor kan se klart (från 7cm vid 10 års ålder till 40 cm vid 50 års ålder för normalt ögat).

Normalt läsavstånd: antas vara 25 cm när man utformar korrektionslinsar.

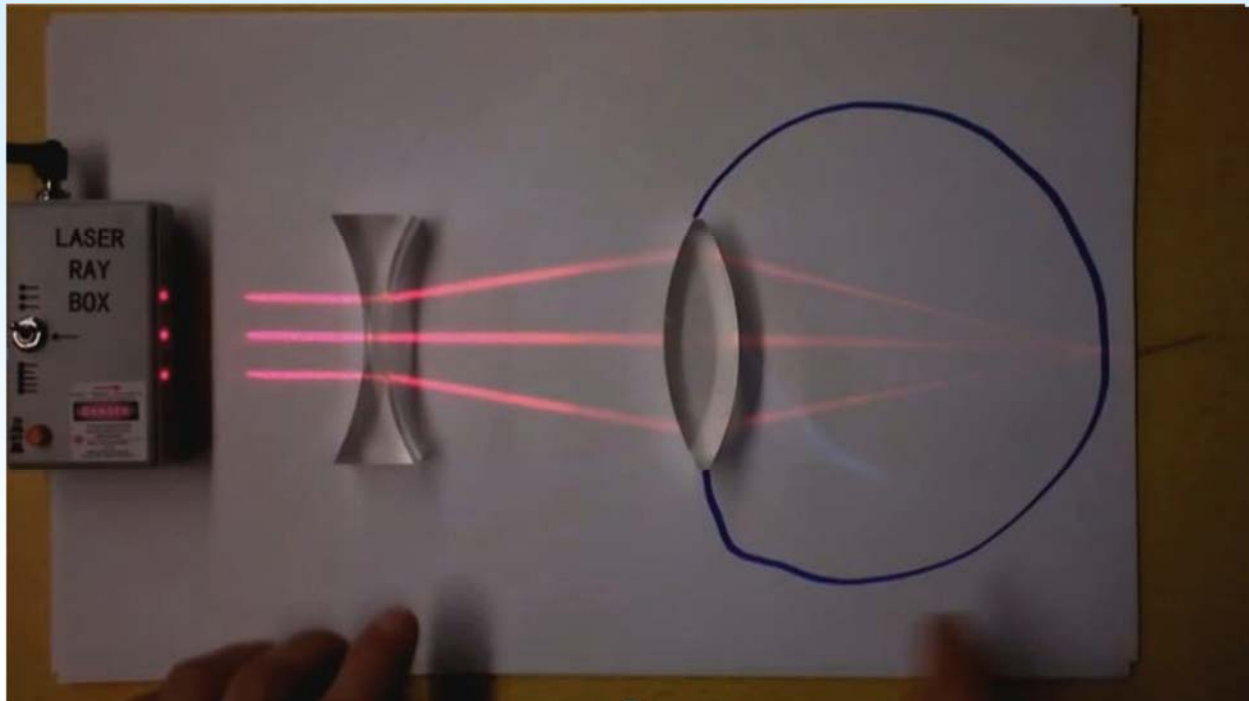
Fjärr punkten: Längsta avståndet till ögat vid vilken människor kan se klart.

Linsar för korrigeringar anges i dioptrier:
Lins styrka = $1/f$ (enhet: dioptrier = m^{-1})

Geometrisk optik Ögat

https://www.youtube.com/watch?v=VDehC_Txa1U

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

101

Geometrisk optik Problem

Del 20. Problem lösning

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = 5$$

9

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

102

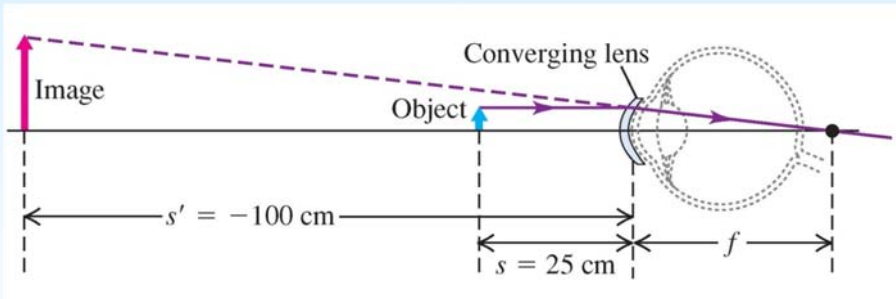

Geometrisk optik Problem

Ett översynt öga har närpunkten på ett avstånd av 100 cm.

Vilken linsstyrka behövs för att närpunkten ska flyttas till 25 cm ?

Med ett föremål på $s = 25$ cm från korrektionslinsen vill vi att bilden ska hamna vid $s' = 100$ cm för det är den närmsta punkten ögat kan se skarpt.

$$\frac{1}{f} = \frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{+25 \text{ cm}} + \frac{1}{-100 \text{ cm}}$$

$$f = +33 \text{ cm}$$

Lins styrka = $1/f = 1/0.33 \text{ m}^{-1} = 3$ dioptrier

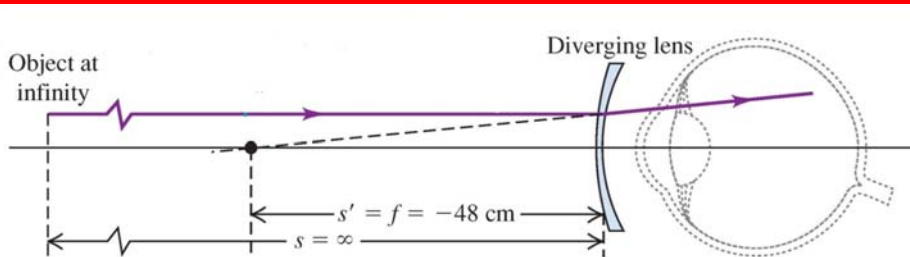

Geometrisk optik Problem

Ett närsynt öga har fjärrpunkten på ett avstånd av 50 cm.

Vilken linsstyrka behövs för att korrigera ögat om linsen sitter 2 cm framför ögat?

Linsen ska flytta fjärrpunkten från 50 cm till oändligt långt bort. Korrektionslinsen ska därför ha $s = \infty$ och $s' = 50 - 2 = 48$ cm.

$$\frac{1}{f} = \frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{1}{\infty} + \frac{1}{-48 \text{ cm}}$$

$$f = -48 \text{ cm}$$

OBS

Lins styrka = $1/f = -1/0.48 \text{ m}^{-1} = -2.1$ dioptrier

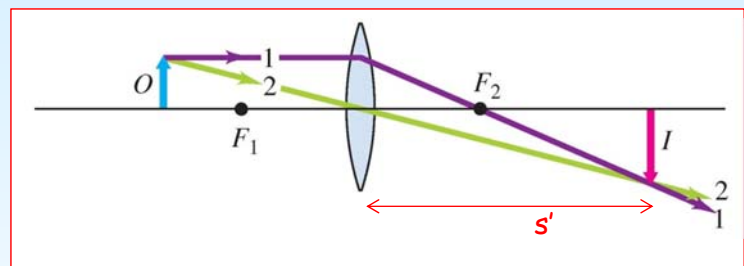

Del 21. Förstoringsglas

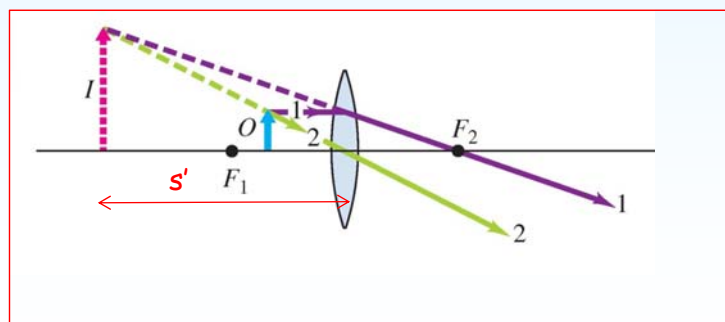

Ett förstoringsglas är en konvex lins.

Håller man ett förstoringsglas långt borta från ögat (armlängds avstånd) kan man se en förstörd och upp och ner vänd bild.

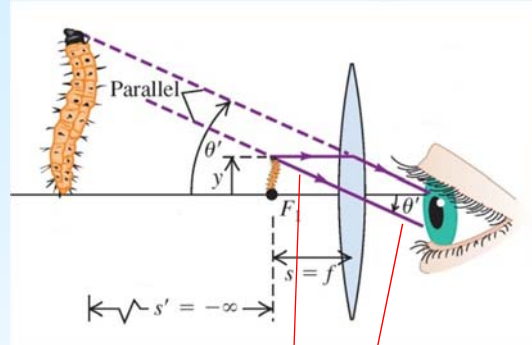
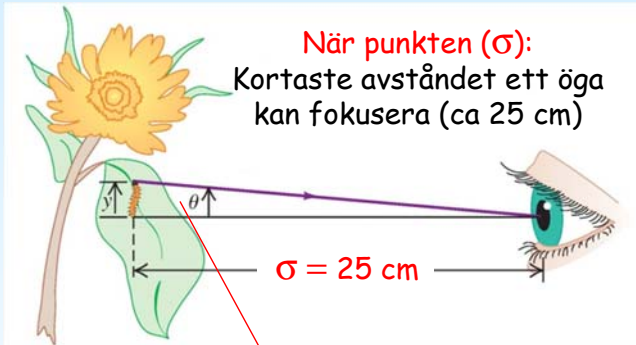
Normal användning av ett förstoringsglas är att sätta objektet mellan brännpunkten och glaset för att få en förstörd upprätt bild.

Geometrisk optik

Förstoringsglas

Maximal vinkel utan
förstoringsglas

$$\tan(\theta) \approx \theta = \frac{y}{\sigma} \approx \frac{y}{25 \text{ cm}}$$

Maximal vinkel med
förstoringsglas

$$\tan(\theta') \approx \theta' = \frac{y}{f}$$

När objektet är i brännpunkten använder
man vinkel förstoring (M) i stället för
lateral förstoring (m).

$$M = \frac{\theta'}{\theta} = \frac{y/f}{y/\sigma} = \frac{\sigma}{f} = \frac{25 \text{ cm}}{f}$$

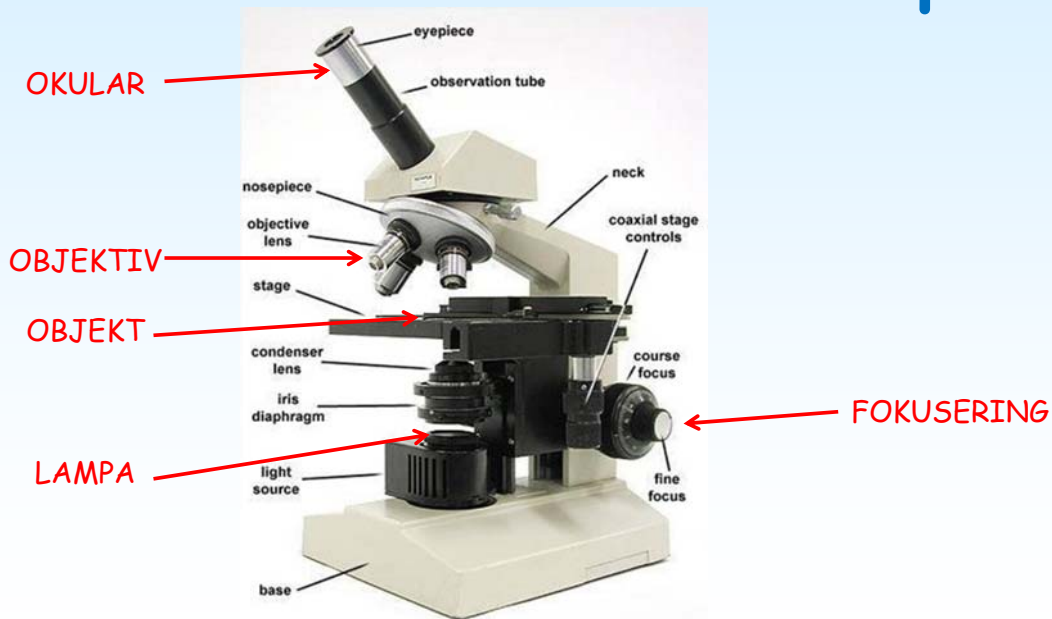

Geometrisk optik

Mikroskop

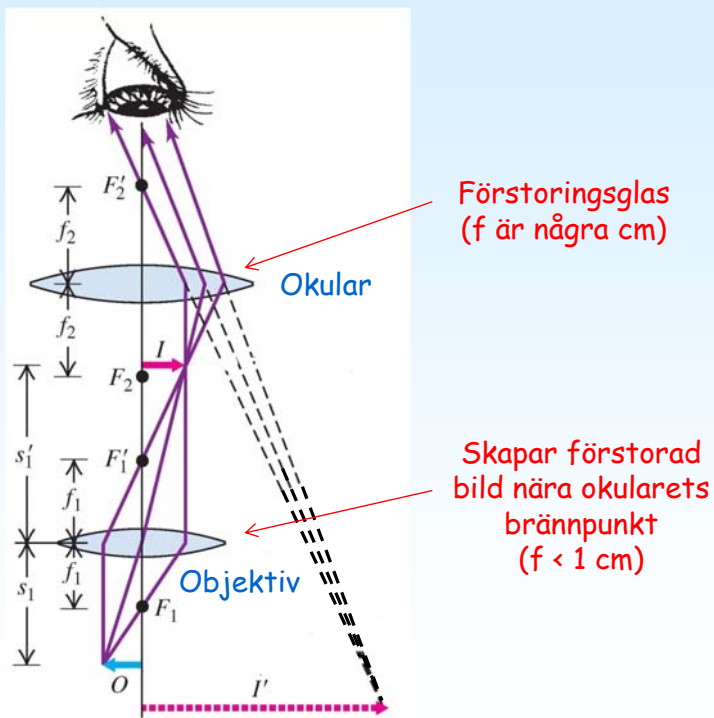
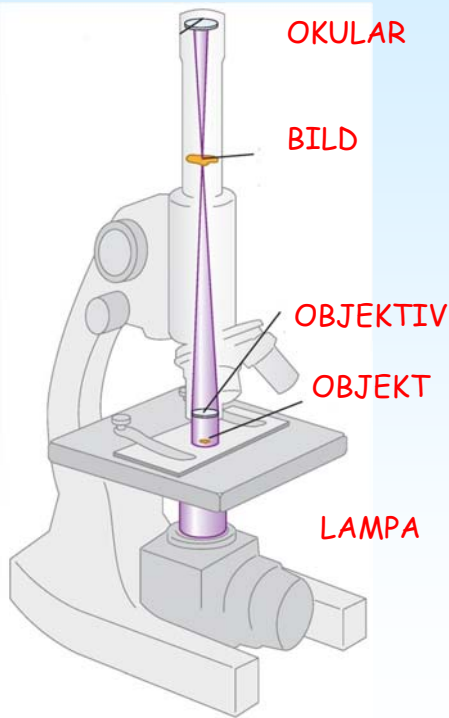

Del 22. Mikroskop

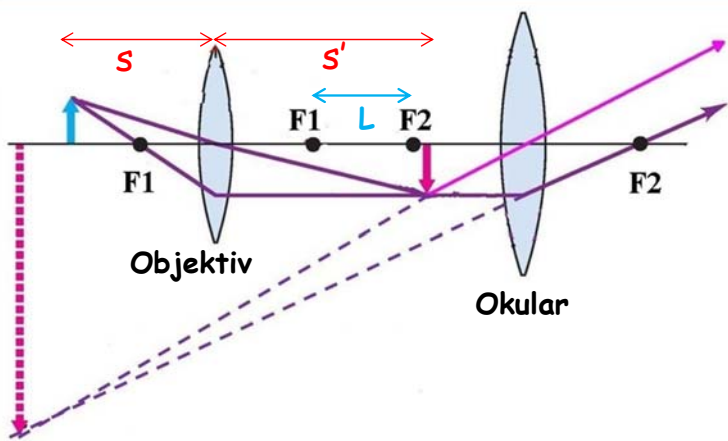

Geometrisk optik Mikroskop

Geometrisk optik Mikroskop

OKULAR

Vinkel förstoringen av ett förstoringsglas:

$$M = \frac{\sigma}{f} \quad \text{where } \sigma = 25 \text{ cm}$$

OBJEKTIV

$$\frac{1}{f} = \frac{1}{s} + \frac{1}{s'} \Rightarrow s = \frac{s'f}{s' - f} \quad s' \approx f + L$$

$$m = -\frac{s'}{s} = -\frac{s' - f}{f} \approx -\frac{f + L - f}{f} = -\frac{L}{f}$$

MIKROSKOP

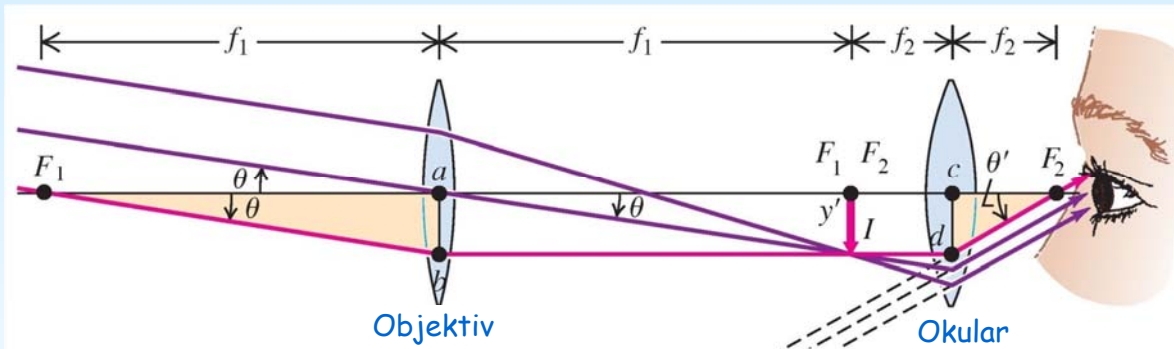
Förstoring:

$$M = m_1 M_2 = -\frac{s'_1 \sigma}{s_1 f_2} = -\frac{L \sigma}{f_1 f_2}$$

σ är närpunkts avståndet vilket är typiskt 25 cm

Del 23. Teleskop

Föremålet är oändligt långt borta så bilden kommer att vara i brännpunkten av objektivet.

$$\tan(\theta) = \theta = \frac{-y'}{f_1}$$

Okularet fungerar som ett förstöringsglas med bilden I i dess brännpunkt.

$$\tan(\theta') = \theta' = \frac{y'}{f_2}$$

Ett teleskops vinkelförstoringen är definierad som förhållandet mellan vinkeln av bilden till det av det inkommande ljuset.

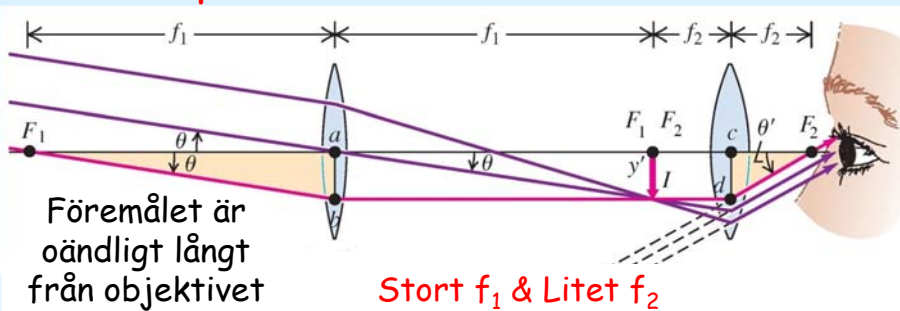
$$M = \frac{\theta'}{\theta} = -\frac{y'/f_2}{y'/f_1} = -\frac{f_1}{f_2}$$

Geometrisk optik Teleskop

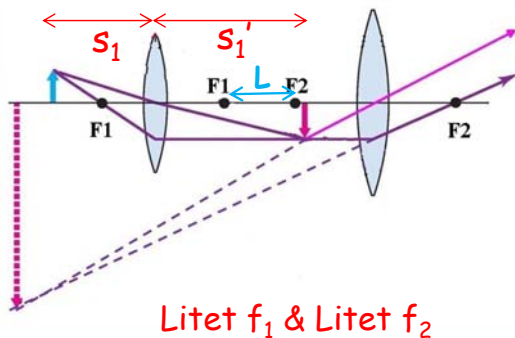
Teleskop

$$M = -\frac{f_1}{f_2}$$

Mikroskop

Föremålet är nära objektivet

$$M = m_1 M_2 = -\frac{s_1'}{s_1} \frac{\sigma}{f_2} = -\frac{L\sigma}{f_1 f_2}$$

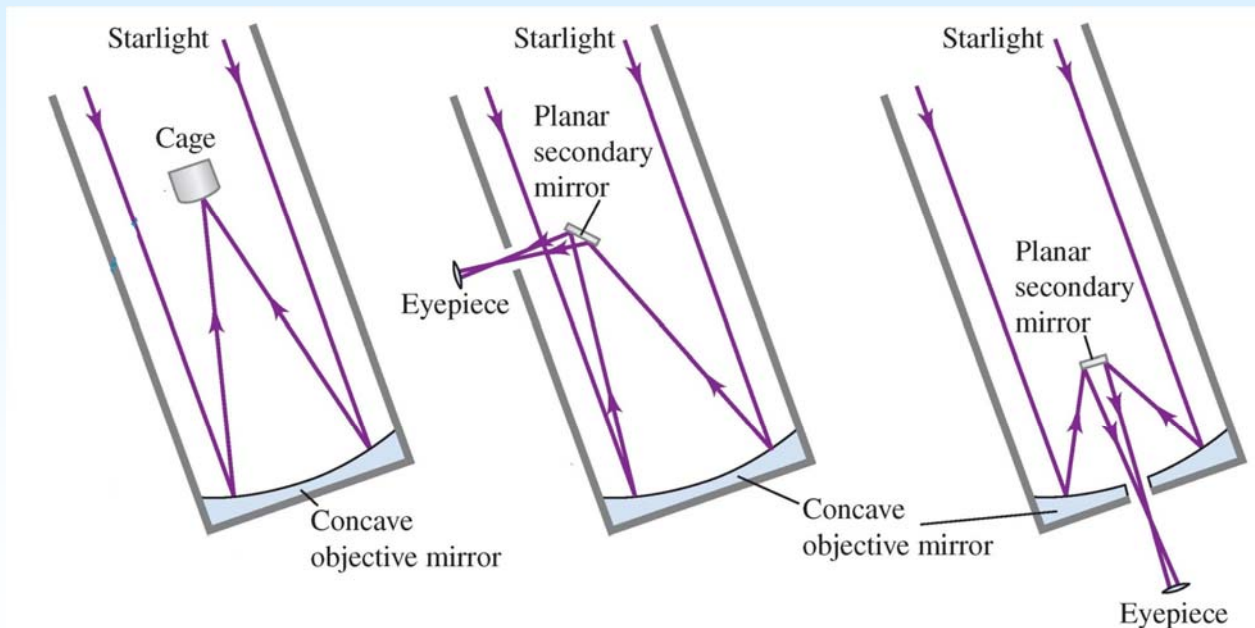
σ är närpunkten (typiskt 25 cm)

Geometrisk optik Teleskop

Olika typer av spegel teleskop

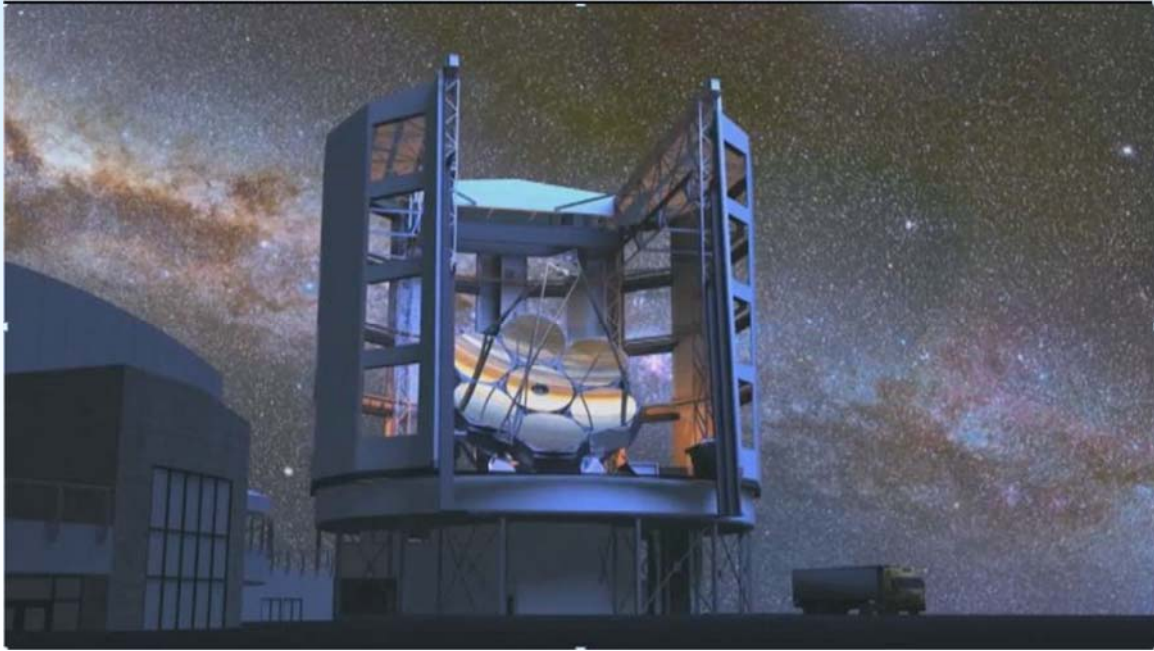

Geometrisk optik Teleskop

The Giant Magellan Telescope - världens största !

<https://www.youtube.com/watch?v=7bzD8VEKMKQ>